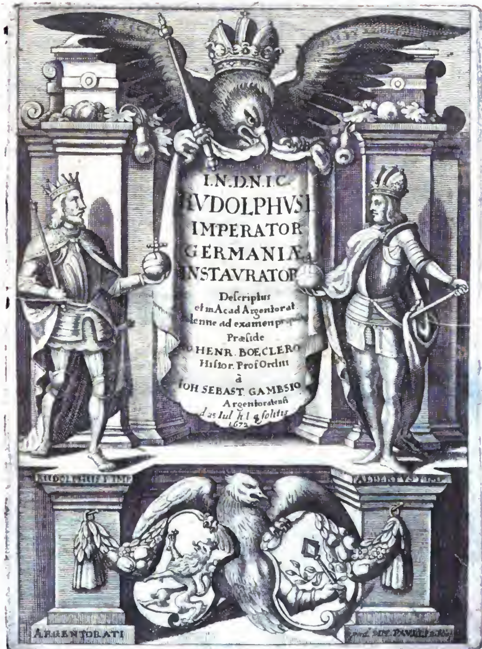

I.N.D.N.I.C.
RVDOLPHVS I
IMPERATOR
GERMANIÆ
INSTAVRATOR
Descriptus
et in Acad. Argentorat.
lenne ad examen
Præside
HENR. BOECLERO
Histor. Prof. Ordin.
à
IOH. SEBAST. GAMBSIO
Argentoratensi
d. 25 Iul. h. l. q. solitis
1672
ARGENTORATI

VIRIS
OFFICIORUM MAGNIFICENTIA,
CONSILIORUM PRUDENTIA,
MERITORUMQUE AMPLITUDINE
CONSPICUIS.

DN. JOH. JACOBO
&
DN. JOH. ULRICO
FRIDIIS,

FRATRIBUS GERMANIS,
ILLI SYNDICO GRAVISSIMO,
HUIC CONSILIARIO MERITISSIMO,
PATRONIS MAGNIS,
FAUTORIBUS SUSPICIENDIS,
COGNATIS HONORATISSIMIS;

PRO PRÆCLARIS IN SE MERITIS,
ET
SPE DURATURI IN SE PATROCINII,
HOC TYROCINIUM OFFERT DEDICATq;
JOHANNES SEBASTIANUS GAMBS,
ARGENTINENSIS.

NUnquam hoc qualecunque publicæ venerationis monumentum Magnificis Veſtris Ampliſſimisq; Nominibus inſcriptum dedicatumque fuiſſet, niſi veſtra in ſtudia propenſio, in me vero tam magna, quam multa extarent merita. Quamvis enim ingenij vires in hoc ætatis flore minime permittant, ut eruditi aliquid à me in publicum provenire queat; ſola tamen argumenti partim, partim veſtræ in me promptæ voluntatis ac favoris fiducia fretus, tyrocinium hoc aſſiduo approbandi obſequij

ſequij

ſequij deſiderio conſecrare volui. Equidem commodioris temporis operisque exſpectaſſem occaſionem, quâ Vobis obſervantiæ meæ declarationem facerem, ſi in tanta ævi incertitudine nihil ſerum videretur. Quapropter obſequium, quo Vos, Patroni Magni, veneror, & patrocinium, quod ex benevolentiæ veſtræ teſtatione ſpero mihique polliceor, ultro ſibi poſcere volebant, ut animum quoq; gratum Vobis probare auderem. Licet igitur hoc ipſo ſtyli ruditatem ac infantiam prodam, magno tamen honori erit exercitationi huic academicæ Ve-

ſtra Ampliſſima Nomina Lectoribus oſtentare, favoris ſcilicet anſam in virtutibus veſtris reperturis, quam in noſtra ſcriptione nunquam invenient. Fatendum enim eſt, neq; gloriæ veſtræ, neq; virtutis famæ ſimplicem hanc reſpondere ſcribendi rationem. Igitur ſi ex ſua conditione judicatur, exiguum, ſi ex animo meo, immortale grati animi pignus habebitis. Hoc ſi Vos tanquam primum ſpecimen literarium propitiis oculis accepturi eſtis, egregiè animabor non ſolum, ſed jam votorum meorum ſummum faſtigium obtinebo. Ita Æternum

num Numen Vos in publicam Patriæ ſalutem, felices, magnificos, glorioſos, unaq; cum Tota Ampliſſima Familia rebus ſecundis florentes, quam diutiſſimè ſuſtentet, conſervet, ac tueatur. Argentorati, 15. Julij anno 1672.

Magnificentiæ Amplitudinisq; Veſtræ

obſequioſiſſimus cultor

Johannes Sebaſtianus Gambs.

Lectori Benivolo
S. P. D.

JO. HENRICUS BOECLERUS.

Pauca verba hæc, ut à me huic libello accederent, non opus erat, nisi æquitas ipsa jußisset rem in Academia nostra ita geri, ne quicquam de laboris sui gloria Nobilißimus & Elegantißimus auctor perderet. Qui post egregia ingenii & doctrinæ documenta pridem edita, suopte auspicio & marte in meditationem hujus argumenti cum incidisset, non bonæ tantum electionis, sed scriptionis quoq; non infacundæ nomine feliciter profecisse visus est: ita ut præter testimonium eorum, quibus studia sua approbavit, nihil desiderari posset. Quamquam ne hac quidem opus fuisset hedera vino per se vendibili, nisi & consuetudo nostra & notitia Academiæ publica, candoris hoc officium jamolim nobis commendatum fecisset. Neq; enim intervenire calamus noster solet alienis curis, sed præclarorum ingeniorum indelibatos potius fructus Reipublicæ gratulari. Faxit DEUS, ut Gambsiorum antiquæ & nunc florentes gloriæ, novis deinceps incrementis cumulentur semper ac amplificentur; & Joh. Sebastianus noster gentilia & domestica decora, non invidente sed applaudente Dn. Parente, perpetuet superetq;. Vale Lector Benivole, & in eadem mecum vota conspira. Scrib. Argentorati 1672.

I. N. J. C. D. N.

DUbito, num operæ pretium facturus sim, si Rudolphi, Principis ante quatuor annorum sæcula celeberrimi, res pace belloque feliciter gestas perscribam. Quamvis enim optimè mereatur ipsa rerum magnitudo & copia, præterea illustres fortissimi Imperatoris virtutes, ut ad memoriam posteritatis referantur; quia tamen multi ea jam perfecerunt, de quibus pauca memorare in animo fuit, cum veterem tum vulgatam rem repetere, non magni pretii aut utilitatis fore arbitrabar. Cum insuper quorundam scriptorum vanitate historiæ hujus veritatem corruptam, & optimi Imperatoris inclytæ generis famæ, laudi atque æternæ gloriæ non parum derogatum videri possit. Perarduum vero erit aliquid certius adferre, quam quod hucusque per longissimam annorum seriem, in tanta scriptorum turba obtinuit vel prævaluit. Utcunque sit, licebit tamen Rudolphi vitam atque res gestas ex vastis Eruditorum virorum operibus eruere, & in hac qualicunque dissertatione breviter exhibere. Auctores vero, unde excerpsimus, hic singillatim enumerare, nihil attinet. Nisi quod ultro intelligitur, ex *Scriptoribus Historiæ Germanicæ*, quos eruditi in certa quasi corpora redegerunt, non præteritos esse annos, qui huc congruebant; ipsosque scriptores videri fide nimirum toties digniores,

quoties ad sua tempora & proxime ad illorum vitam, quorum res gestas persequuntur, accedunt. Sunt alii, qui continentibus suis operibus tam insignem temporis periodum inseruere, ut *Sigonius*, *Nauclerus*, *Lehmannus*, & MSC. quædam Chronica. Tum, qui *Imperatores* memoraverunt; aut *Austriaca* tradiderunt, ut *Gerhardus de Roo*, *Cuspinianus*, *Lazius*, & præsertim *speculum Honoris Austriaci Fuggerianum*, gravi auctoris judicio, utinam & stylo seu dialecto, editum. Hos ubi consentiunt adhibuimus, ubi in diversa abeunt, comparavimus, pro virili veritatem & rerum gestarum fidem indagantes. Pauca hæc præfari duximus necessarium: nunc pergamus, si benevoli lectoris veniam sperare possumus.

1 De Augustissima Gentis Hapspurgicæ origine diversas apud scriptores deprehendi sententias, quando novam partim & nobilem, partim antiquam & minus claram eam faciunt. Multi enim ad Noam usque humani generis restauratorem, initium ejus per seriem quandam certissimam referre, ut putant, conantur. Quidam à Julio Cæsare & Nerone Imperatoribus, quidam etiam è Scipionum Gente, vel Perleonum, eam repetendam tradunt. Plerique tamen á Francorum Regibus hanc Domum ortam propagatamque esse sibi persuadent. Sed hæc nimia audacia, aut inepta adulatione evenisse, in promptu est. An igitur ex Suevorum aut Helvetiorum progenie, cui paucissimi favent, deduci debeat, in medio relinquo, benè confidens, me extra reprehensionem fore, si notabili scriptorum varietate de universi Generis elogiis tantùm proposita, Familiam brevissimis attigero.

2. Quis primus Comitis Habspurgensis cognomen, cur, aut unde traxerit, in ambiguo est.

est. De Wernero Pio dicitur, eum primum hoc nomen in publicis nobilitasse monumentis, licet ignarus credo, quantam nominis majestatem assumpserat, quantum immortalitatis decus sibi comparaverat. Sunt qui ab arce à Rabotho, Werneri tamen fratris sumptu, extructa, & Habspurgum, sive ab accipitre, sive habendo dicta, nomen accepisse asserunt. Nonnulli putant, Avensburgum, avendi quasi oppidum, quod postea Abesburgum dictum, proprio nomine signatum fuisse. Cæterum Familiam illustrarunt, Alberti, Rudolphi, Ottones, Werneri, pietate, prudentia, fortitudine, rerumque gestarum magnitudine perpetuo memorabiles. Albertus, Rudolphi 3.
Cæsaris Genitor, quod consiliis pollebat prudentissimis, nomen sapientis tulit, adeo belli studiis clarus, ut superiorem tum temporis neminem, paucos æquales haberet. Ab Episcopo & Argentoratensibus præfectus electus adversus Comites Pfurtenses, magnum fortitudinis exemplum reliquit, hostibus duobus prœliis victis, civitati omnes sumptus restituit. Postea sub auspiciis Friderici Cæsaris in Syriam profectus, diem obiit supremam. Maximum Comitem habuissem Albertum qui fidem in pactis, ardorem in religione, amorem erga patriam, fortitudinem in prœliis ostentabat, nisi majorem generasset. Rudolphus enim 4.
Habspurgicæ gloriæ Atlas tam animo quam virtutibus tantum parentem honestissima contentione superare nitebatur, imò superavit. Natus autem est Limburgi, calendis Maji anno supra millesimum ducentesimo decimo octavo, quo tempore Otto Imperator, hoc nomine quartus, in fugam elapsus, & Berchtoldus Zaringensium ultimus Ducum è vita subreptus est.

Gaudebat hoc ipso puero magnus Genitor, quem Divina Providentia ad alta faſtigia deſtinavit. E fonte luſtrico à Friderico Cæſare ſuſceptus, dulciſſimum Rudolphi, id eſt Rathulffi nomen accepit, non ſine omine, futurum hunc aliquando eſſe Eum, qui conſilio & prudentiâ rem Germaniæ afflictam eſſet reſtituturus.
5. Infantiam imprimis pueritiamq; habuit laudabilem, quippe Alberto parenti præcipua in cunabulis de Filio cuſtodia erat, cui virtutum fundamenta, Numinisque venerationem adeo inſinuavit, ut ignoraret, natura an præceptis hæc conſecutus ſit. Sed hæc pueritiæ erant rudimenta, quam quidem in aliorum educatione maternæ plerumque corrumpunt blanditiæ, quod in hoc Principe ſecus evenit: Acceſſit enim Genetricis quoque generoſus Spiritus, quo non fœminas modo, ſed etiam Viros, anteibat. Igitur innatus vigor, animique magnitudo in flore juventutis jam talem pollicebantur, quem poſtea exhibuerunt, cujus præclaræ indolis argumenta ætatem longè prævenerant.
6. Jamque exactis primæ pueritiæ annis in aulam Friderici Imperatoris, arcta propinquitate conjuncti, miſſus, gravitatem authoritatemque ita tutatus eſt, ut inter æquales ingenii præſtantia, morum dexteritate, honorum moderatione, omnes excelleret. Cumque vix arma ferre poſſet per ætatem, quoties Cæſarem conveniebat, toties reliqui Proceres in regia conſidentes, ſurgebant, neſcio qua reverentia moti, eum honorificè excipientes. Verſabatur eodem tempore in aula Imperatoris quidam ſuperſtitioſis divinationibus præditus; præ aliis hic erga Rudolphum benè adfectus, ejus favorem ac gratiam magno ſtudio emerebatur. Cæſari ergo percontanti, cur

cur huic neque aliis in aula ministris tantum exhibe-
ret honorem, dixisse fertur, se cognitum habere, Ru-
dolphum post Cæsarem imperaturum. Multiplici
hinc doloris vel indignationis causa commotus Fride-
ricus, & quid potissimum timeret, incertus, sermo,
inquit, tuus nescio quod ingens malum præ se fert,
sed cave, si quid Tui tibi Cæsaris reverentiæ est, num
quod & scire expeto, & quærere decet, futurus est
Imperator Rudolphus? Ille vera divinasse indicat, bre-
vi nimirum fore, ut extincta Cæsaris posteritate, in
Imperio rerum sit potiturus. Hic certe qualiscunq;
fuerit, non ex incertis Astrologorum hariolationibus,
sed quod nobilius vaticinandi genus est, ex ipsa virtu-
tis natura, & singulari erga hunc principem reveren-
tia augurabatur. At Rudolphus cognita Cæsaris ira,
haud secus quam par erat motus, statuit ab aula rece-
dere: rediisse tamen eum in aulam constat, cum
Fridericus Imperator literas, quas emunitatis vocant,
postea daret; in his enim Rudolphus inter Comites
primus nomen subscripsit, titulum nobilis Comitis de
Habspurg sibi attribuens. Cæterum, non poterat 7.
quiescere in hoc Principe generosus animus, & in-
gens gloriæ cupido: Ad rem ergo militarem, quo
naturâ propensus ferebatur, animum adjecit, an-
nos omnino sedecim habens. Igitur sub Friderico
hoc Imperatore, cui non minus quam parenti se
debere confitebatur, prima militiæ deposuit ru-
dimenta, in Sicilia, mox in Italia imminente bel-
lo, quo perfecto nuptiis ejus cum Isabella, & con-
ventui ad Moguntiam indicto interfuit. Profectus
deinde cum eo Marpurgum, ubi gloriosum Elisabe- 8.
thæ, Andreæ Regis Hungariæ, Filiæ corpus in nume-

rum Sanctorum relatum est. Præterea in bello contra Fridericum Austriæ Ducem suscepto, insigne fortitudinis specimen eum dedisse constat. Postea vero cùm Lombardiam aggrederetur Imperator, & magno cum exercitu Italiam invaderet, num secum sumpserit Comitem, dum nullum apud scriptores extat vestigium, nec affirmare nec inficias ire audeo. Mili-
8. taverat hactenus sub Imperatoriis auspiciis, postmodum suo ductu cum gereret bellum, quantam rei militaris haberet peritiam, in bello quod contra Hugonem Tieffensteinium ex vicinia Baronem gerendum erat, apparuit. Lacessitus fuerat ab eo injuria verborum acerba, quam ulcisci ingenii magnitudini conveniebat: Prius igitur arcem satis munitam, obsidione cingere, deinde oppugnare voluit, verum Tieffensteinius sua militumq; fortitudine fretus, arcem summa ope defendere nitebatur. Quare Rudolphus viribus addens consilium, pecunia hostes solicitavit, ut deserta arce quasi congressuri in campum descenderent: quo impetrato, arcem à suis destitutam intrat, Tieffensteinio valde reluctante, obtruncato. Non contentus hac victoria Rudolphus, dum arma fervent, Rudolpho patruo Lauffenbergæ Domino, quod tutoris officium non rite expleret, sed regiones partim venderet, partim alienaret bellum inferre decrevit. Populabundi prius magis quàm justi more belli villas ei complures devastavit, inde cum atrox exardesceret bellum, maluit Lauffenbergius animum nepotis placare quam martis discrimen experiri, locis quibusdam Rudolpho concessis, cum eo in gratiam rediit.
9. Felici rerum successu invitatus Rudolphus, hortante loci propinquitate, Hartmannum Comitem Kubur-

Küburgensem consanguineum armis provocavit. Contendebant de hæreditate materna Rudolphus & Hartmannus, illi data certa pecuniæ summa, qua tamen non contentus, ingentem insuper regionis partem postulavit, missis, qui denunciarent, ni detur regio, bellum adesse. Quod cum recusaret Hartmannus, Rudolphus ira accensus, statim in Comitatum Aquensem movit, quo subacto, Vitodurum, Küburgum & Marpurgum petit. Hartmannus quamvis ultima pati, antequam regionem dederet, sibi proposuisset, sententia mox mutatâ, melius pacem facere, quam victoris arbitrium subire autumavit. Post damna itaque utrimque data & accepta, ita paciscuntur consanguinei, ut Hartmannus pecuniam solveret, & regiones Rudolpho permitteret. Cum vero tam conservandæ quam augendæ laudis atque gloriæ occasionem, ubicunque locorum esset, perscrutatus, nullum sua virtute dignum in Germania reperiret bellum, ab Ottocaro in Curiæ præfectum receptus, aulicis cunctis præfertur. 10. Erat scilicet Bohemiæ Regis Aula, virtutis theatrum & seminarium fortissimorum Ducum, à quibus num honore magis an amore cultus sit, ambigitur. Ea tempestate nunciatur Ottocaro defectio Prussorum, qua comperta, copias contra hostes educit; bellum exorsis atrox intercedit dimicatio, nec incruenta de Prussis victoria. Fusi enim fugatique obsides dare, Urbem condere, se suaque omnia Regi permittere cogebantur. Rudolphum summam rei tenuisse in hoc bello accepimus: Ottocarus quippe incertus, quem toti præficeret equitatui, solo Rudolphi nomine hostium vires frangi & reprimi posse, ratus, illi supremum militiæ officium defert. Nec vana erat de virtute hu-

jus

jus nobilissimi Ducis opinio, qui unico prœlio hostium iniquitatem ultus est. Compositis in Prussia rebus, Bela Hungariæ Rex contra pacta Stiriam invadit; Ottocarus extemplo contractis copiis Belæ de possessione Stiriæ contendenti supervenit, injustis conatibus resistit, hostium magno numero cæso, deletoque. Rudolphum eidem bello simili felicitate interfuisse testantur scriptores, quo finito, ab Ottocaro dignitatem equestris ordinis accepit, & donum magnificentissimum.

11. Dum hæc ita geruntur apud Bohemiæ Regem, Imperator Richardus è vita excessit. Imperium itaque absque capite esse perpendens Rudolphus, urgente necessitate ab aula summa gloria, majori tamen omnium desiderio revertitur in Germaniam. Facile crediderim, tanti Ducis discessum incredibili dolore affecisse Ottocarum, quem nunquam dimisisset, si virtus præmiis compensari aut muneribus adæquâri posset; qui nunquam recessisset, nisi charitate patriæ ductus, opem ferre properasset. Perventum erat in interiorem Alsatiæ regionem, omnium rerum copia fertilissimam, in qua bellum conflatur inter Argentoratenses & Præsulem diœceseos Waltherum à Geroldsegg. Causa illius hæc traditur, quod Argentoratensibus jura quædam subducere, leges violare, privilegia infringere, illosque tributis gravare agitaverit. Argentoratenses cum motuum horum compositio traheretur, facta ex Urbe eruptione, montem Haldenbergam depopulantur, & fossam circumjectam terra aliaque materia explent, ne Episcopus haberet, unde ex insidiis Argentinæ damnum inferre posset. Ille graviter hac re perculsus, sub omnium bonorum jactura Ecclesiasticos gravissima execratione obstrictos jussit omnes urbe in-

be in-

be egredi, ut facris incolæ privarentur. Interim contractis militibus, Argentoratum quam potuit celerrime obfidere cogitat. In auxilio ejus erant Epifcopus Trevirenfis, Abbas Sangallenfis, Comes Thierfteinius & Rudolphus Habfpurgicus. Sed Argentinenfes cum Conrado Friburgico, Henrico Neoburgico, & aliis fociis, non caftris pofitis, non exfpectato hoftium exercitu, raptam ex agris vicifque prædam portantes, in urbem redierunt. Ecclefiaftici vero majori clade quam commodo bellum geri animadvertentes, motus hos, pactis inter Præfulem & Argentinenfes induciis, componere tentarunt. Aft Præful collecto intra hoc tempus milite, agnatisque qui antea ei opem præftiterant, conjunctis, totis viribus, bellum finitis induciis repetit. Diu cum parte exercitus circa urbis mœnia hærens, neque frumentum, neque vinum, quorum copia alia loca abundabant, invehi permifit. Non minor Argentoratenfium etiam belli adparatus erat, qui & accerfitis auxiliis, & Duce indigentes, Rudolphum à Præfule offenfum, conftituunt. Ad hanc clariffimi ducis præfentiam, effufa magna multitudo obviam procedit; in hunc quafi de cœlo dimiffum univerfa Civitas oculos convertit, non aliter quam fi ipfam victoriam intuerentur. Igitur fub refonantium campanarum ftrepitu, & gratulantium Civium applaufu in urbem remeant, & in area ad ædem Beatæ Virginis Deiparæ, (quæ noftris **der Frohnhoff** audit) jurejurando fidem mutuam focii confirmant. Rudolphus hoftem ad pugnam provocaturus, cum delectis terras, agros, vicofque Epifcopi invadit, depopulatur, ac igne confumit, ablata hominum pecudumque opima præda.

12.

Quo irritatus Præsul, Argentoratensium quoque, quas extra urbem habebant, res captas direptasque militibus distribuit, loca quædam arte ademit, inde Mols-
13. heimium profectus. Per hoc tempus ex certamine factionum, quæ pluribus populis magis exitio quam bella externa, vel ultima mala fuerunt, eruntq;, in oppido Colmaria orto, acerrima animorum durabat disjunctio, cujus altera pars Episcopi suscepit parrocinium, altera ei reluctante. Hujus caput dicitur fuisse Röfellmannus, loci cujusdam præfectus; Is expulsus ab Episcopi adjutoribus, Rudolphum adit, exponens quam facilis fieret hujus urbis occupatio, absque ulla vi, solo adhibito consilio. Rudolphus data occasione mirifice lætus Röfellmanni callido consilio approbato, qui se suosque vacuo includens dolio, noctu in civitatem reclusis portis à consciis intromittitur. Igitur ut constitutum erat, accenso stramine per totam urbem dato signo, Rudolphus propius cum exercitu venit & occupatis munimentis, oppressit factiosorum capita, oppidoque satis valido imposito præsidio, Mülhusium, deinde Keysersbergam contendit, oppida ut in ea regione & tum temporis clara, quæ ditioni eius omnia
14. permittebant, firmataque fide reversus est. Appropinquabat autem amœnissimum veris tempus, quo copia pugnandi utrimque facta, Præsulem tertio equo vehentem, quippe duo vulneribus confossi erant, memorabili ad Hausbergam vicit prœlio, & pavidum in fugam elapsum insecutus, consequi non potuit. Sunt quidam authores, sexaginta nobili stemmate natos, cum Comite Tieffensteinio & Hermanno Gerolseggio Præsulis fratre, fortissimisque Ducibus egregia morte defunctos, peditum equitumq; innu

innumeram turbam cæsam, septuaginta insuper sex
nobilium in urbem restibus, quibus Argentoratenses
comprehendere volebant, deductos esse, non plus
uno Cives amisisse. Sive tanta sive minor victoria
fuit, ingens tamen & nescio an major ab iis res gesta
habeatur; quippe pro sua & omnium posterorum
libertate pugnarunt, quæ clarissima victoria in perpe-
tuum eos nobilitabit. Episcopus turpi fuga mortis
periculo evitato, sera pœnitentia ductus, non multo
post ex animi ægritudine é vita excessit. Adeo desti-
nata, fortuna omni ferocia potentior, salubriter dis-
cussit, dum Imperium quod mente complexus erat,
non obtinuit, sed & quod habuit, amisit. Num huic
prœlio Rudolphus quoque interfuerit, aut præfuerit,
auctores multum discrepant: Nolo tamen hæc ad
fortissimi comitis Insignis famæ non modicum incre-
mentum aptissima, refellere aut affirmare. Inter 15.
hæc Tigurini ducem spectatæ virtutis & disciplinæ
militaris peritum, quo ingruente bello uterentur,
postularunt, oblatum ab iis honorificum munus
Udalricus Regensbergicus, Dynasta potens & fastuo-
sus, temeré aspernatus, dixit, non quidem indigere
civibus, eorum tamen defensionem suscepturum, si
dominium eius agnoscere vellent, sin conditio minus
placeret, scirent, ut pisces nassis includantur, ita Tigu-
rinos à se captum iri. Illis superba responsione vehe-
menter offensis, perniciosæ hujus arrogantiæ vindi-
candæ matura obvenit occasio. Rudolphus enim
tanquam illustre sidus componendis tantis fluctibus
tempestivus adfulsit, quem militiæ præfectum deno-
minant. Periclitatur ille rursus virtutem, fortunam-
que nunquam indulgendo sibi fatigatam, tanto ma-

jori animo, quod adoppugnandum Regensbergicum, hostem hactenus infensissimum, justam haberet causam. Is nuntio de electo novo Duce percepto, ita terrefactus est; ut Nidovios, Toggenburgicos, Homburgicos, Ringensbergicos & alios plures, non modo agnatos, sed amicos adjungeret. Tigurini licet viribus longe inferiores, nihilominus instructa acie elato hosti occurrunt. Commisso prælio, Rudolphus magnam de hoste reportavit victoriam, qui necessitate adactus, arcem Regensbergam, aliaq; suæ ditionis loca vendidit, pretiumque ex iis militi stipendio numeravit. Laudare eam, lætarique Tigurini, omnia subigenda tam ob patriam quam ob justam iram infestis signis pervenere eo, unde assiduas incursiones in agrum suum hostis moliebatur. Rudolphus obsessa arce Utlenberga, præalta & munita, sed expugnandi pariter, ac cogendi ad deditionem spe amissa, in locis propter propinquitatem notis, sedatis armis, consilio dimicavit. Regensbergius ex hac solebat indies equitare, cum duodecim equis albis, secum habens albos quoque canes, ipse & servi æqué albati. Hoste pro more egresso, Rudolphus eodem numero equitum & canum, albo itidem colore, trepidè ad arcem pervenit, persequentibus acerrime Tigurinis: Custodes suos redire credentes, portam aperiunt, sed una etiam irruerunt persecutores. Tum victa oppidanorum vis, dejectisque propugnatoribus, occupantur muri: Arx etiam quæ inexpugnabilis videbatur, inter tumultum capta est & eversa. Inde Glazenbergam simili astu captam direptamque, profectus, reliquis castellis brevi post aut vi aut deditione in potestatem redactis. Regensbergicus hoc modo omni

jam

jam ditione privatus, ab omnibus jam desertus, ad hostem magno fortunæ ludibrio confugere, annuamq; pensionem à clementissimo victore implorare necesse habuit. Adeo maxima quæque in lubrico sunt, & audacissimas hominum spes, quilibet ex improviso casus eludere potest. Rudolphus vero haud dubie omni bellica laude dignus, virtutis tale documentum Tigurinis probavit, ut gloriarentur nunquam optata exitum deseruisse, quamdiu Rudolphi opera utebantur. Dum hæc geruntur apud Tigurinos nova belli semina sparguntur, quæ magna animi constantia superanda prius erant, quam amplum honoris templum conscenderet. Episcopus enim Henricus Basileensis, Neoburgo & Brisaco hostili impetu occupato, stelliferisque ex urbe ejectis, Hartenbergam arcem paulo ante extructam, Blodelshemium oppidum, Otmarsenam, Rhinfeldam & Klingenam loca ditioni Habspurgicæ subjecta, non expressa belli causa adortus, crudeliter in ea grassatus est. Accedit, quod imperiosa Basileensis plebs, credo furoris insania magis, quam injuriarum ultione selectissimos equites, tam propinqua cognatione stirpi Habspurgicæ adnexos, quam Rudolpho in paucis charissimos, finito certamine equestre erga uxores civium nimio amore incensos, obtruncaverit, trucidaverit, & quod dictu horrendum, in humum prostratos, pedibus tamdiu conculcaverit, donec miserabili morte defungerentur. Instigabat ad vindictam Rudolphum, perpetrati sceleris magnitudo & atrocium injuriarum multitudo: Sed in ipso belli apparatu districto Berchtoldus Abbas Sangallensis moram injecit, itaque dilata in proximum facinoris ultione, cum Abbate ad Hugonem 16

 Wirten-

Wirtenbergicum profectus, ei contra Monsfortios opem tulit; inde cum rediisset, cogitatum bellum ab utraque parte strenuè paratur. Episcopus cum Udalrico Ferretano fœdere in decennium percusso, ab Argentoratensium Præsule auxilia accersit. Rudolphus interim monasterium Grandisvallis exurit, arce Tieffensteina destructa, relicto Neoburgo, Basileæ suburbium incendio vastavit, Episcopo in Secconium tantum sæviente.

17. Comes ex hibernis exercitum movens, urbem ipsam aditurus, percepit Abbatem antea amicum nunc hostem magno copiarum numero suas lacessere regiones. Quare consilia agitari cœpta, utrumne ultra suscipiendum esset bellum, an deserendum si pax certa & honesta, victoria sperata longè tutior, meliorque haberi posset. Ipse Rudolphus non aliud tempus magis postulasse pacem censebat, vires enim distrahere, inconsultum esse, neque facile præstare vel conducere cum duobus habere dissidium, nisi cum altero quis in gratiam redeat: Plura etiam me merita ab Abbate accepisse, illum à me pauca, confiteor. Et si hoc non esset, scire omnes, belli eventum incertum esse, & sæpius animosius sumi quam geri. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque paciscitur cum Abbate, sed exemplo inter pauca magnanimitatis specimina memorando: Modico quippe præsidio hostem præsentem adit, alloquitur, mitigat, tantâ prudentia, ut operam copiasque ipsi sponte polliceretur.

18. Quibus auctus de novo in agrum Basileensem arma intulit: Aderant ibi & Tigurinorum auxilia valida & opportune missa. Quo autem felicius, quandocunque vellet, Rhenum transire posset, perspicaci ingenio singularem prorsus modum

modum navium fabricandarum excogitavit: ſolutiles
illæ erant, modo plicari, explicari rurſus, ac curru
vehi accommodatæ; his ex improviſo hoſte frequen-
ter oppreſſo, igne ferroque agrum illius perdidit, ut
ſolitudinem faceret: quicquid uſui inſerviebat cor-
rupit, ſterile ac nudum ſolum relicturus. Cæterum
non ipſe modo obibat urbem, jugum adhuc recuſan-
tem, ſed milites quoque ipſius pleraque invaſerant.
Aliquando obequitantem conſpexit Hugo Mariſcalcus
urbis conſul: itaque ad inſequendum eum parva ma-
nu venit, ignorans, qua inſidiarum fraude circumire-
tur. Siquidem Rudolphus ſuis mandavit, ut ruenti-
bus in ſe ſupervenirent, ac magna clade proſterne-
rent. Mariſcalcus cupidine captus, hoſtem invadere
ſatagens, ab inſidiatoribus comprehenſus & occiſus
eſt. Rudolphus ne quid inexpertum omitteret, cum
difficilis hujus urbis occupatio videretur, donis Epiſco-
pi amicos corrupit, ut facta defectione ad eum transfu-
gerent. Epiſcopus quod omnia indies arctiora fie-
rent, territus, inducias ab eo in quatuordecim annos
petit & obtinuit. Dum vero ſic Rudolphus obſeſſos
urget, Cæſaris ac Imperatoris nomen ſortitus eſt.
Hic vero interrumpendæ ſunt res Rudolphi; & quo- 19.
modo hoc factum ſit, ut dignitas hæc Comiti non
Regi deferretur, qui ſtatus rerum, quæ conſilia Prin-
cipum, Civitatum vires, Nobilium potentia, quique
animorum motus tum fuerint, breviter exponendum.
Res vero ipſa poſtulat, ut à malorum in Imperio ma-
ximorum auctoribus, Gregorio, Honorio, Innocen-
tio, Hadriano, egregiis Pontificibus auſpicemur. Hi
enim aſtutiſſimi, ad minuendam Imperii Romano-
Germanici Majeſtatem intenti, fraudulentas artes, ne-
fanda

fanda ſcelera adhibuerunt, per quæ diſſidiis & internecivis odiis inter Imperatores ac Principes concitatis, eò penetrarunt, ut octodecim tandem per annos vaſtum Imperium abſque capite fuerit. Fridericus quippe, cum injuſto anathematis fulmine excommunicatus, ab amicis deſertus, fortunaque deſtitutus corruente Imperii Majeſtate deceſſiſſet: Conradus ejus filius in hoc perturbato ſtatu ſuperſtes, imperii cura feliciter ſuſcepta, feliciorem equidem ominabatur progreſſum. Sed vicit mox Pontificum aſtutia, authoritate religionis fulta atque armata, Conraduſque inſidiis Mansfredi circumventus, periit. Miſera erat iſta tempeſtate rerum facies, quod contra Leges & Imperii antiqua jura exteris Regibus ſummum faſtigium deferretur. Henricus enim Thuringus, Wilhelmus Hollandus, Richardus vero & Alphonſus exteri, artibus Pontificum electi, legitimo non tantum nomine, ſed juſto quoq; titulo carebant. Cum itaque magis arma, quam leges eo tempore dominarentur, Principes jura Imperatoris ad ſe pertrahebant: Civitates inito primùm communi fœdere Principum conſilia reprimere, libertatemque obtinere quærebant, poſtea tamen pariter & Principes in ſocietatem adducentes. Nobilium imprimis etiam magna libido fuit, qui ex arbitrio cuncta compoſuerunt, invaſerunt, ac diripuerunt. Sed nullus erat, qui afflictam Rempublicam ſublevare, concuſſam ſtabilire, neglectam, imo fere amiſ-
20. ſam reſpicere modo cogitabat. Hac igitur miſeranda tempeſtate, quæ nunquam ſatis deplorari, nunquam ſatis curari potuit, acerrimi hactenus hoſtes ipſi Pontifices commoti, creſcentibus indies malis medium adhibere intendebant. Nam Gregorius decimus Electo-

Electoribus Francofurti comitia celebrantibus, ut Im-
peratorem eligerent, non tam qui Eccleſiæ provide-
ret, quam qui collapſam ferè Rempublicam reſtitueret;
ſi minus, ſe de conſenſu Cardinalium Romani Imperii
ultimo exitio præventurum. Electores habitis Comi-
tiis nuntium de repentina Richardi morte accipiunt;
Itaque Comes Tirolenſis Meinhardus, Princeps famæ
celebritate conſpicuus, tres totius Germaniæ Athletas,
Bernhardum Carinthiæ Ducem; Albertum Gorithiæ
Comitem; & Rudolphum Habſpurgicum Principibus
imperii honorificé commendavit. Cæterum ambi-
tioſo conatu Ottocarus Bohemus, empto Ottonis
Brandenburgici ſuffragio, & nonnullis aliis quoque
inter ordines pecunia corruptis, imperium affectabat.
Ad diſcordiam ergo re denuò inclinante, vicit Ru-
dolphi fatum, cujus virtutis experimenta, morumque
documenta, gravi ſermone Wernerus Moguntinus de-
prædicaverat. Omnium itaque conſenſu poteſtas de-
nominandi quem vellet Imperatorem, Ludovico Pala-
tino traditur: Ille diu multumque reluctatus, ad ulti-
mum Electorum fretus unanimi conſpiratione, Ru-
dolphum ad Cæſaream dignitatem provexit. Crede-
res hujus futuræ Majeſtatis tot victoriarum gloriam
quaſi prænuntiam fuiſſe, adeo, ut nihil ei deeſſe impe-
ratorium, quam imperium videretur. Subito hinc
Henricus Pappenheimius Imperii Enſifer caſtra Ru-
dolphi ad Baſileam poſita intrat, & Imperatorem eum
ſalutat. Altera die Burgravius Noribergenſis gratu-
labundus eandem auguſtiſſimam dignitatem, Princi-
pum diplomate ac decreto electionis confirmatam,
annuntiat. Somnio ſimilis res Rudolpho videbatur, 21.
vixque initio fidem habens, mox divinam inde provi-

dentiam conjectans, & gratias agere, & Electorum voluntatem approbare voluit. Fama, ut solet, non castris tantum, sed tota quoque urbe discurrit, aliorum studio, aliorum eminente indignatione. Itaque à præsenti multitudine inter faustas acclamationes Imperator consalutatus, extemplò cum Præsule pacem initurus, captivos pristinæ restituit libertati, missis qui nuntiarent, se Cæsarem, injurias oblivisci illatas, & cuncta, si supplex venerit ignoscere. Præsul hac re attonitus, erectis in cœlum manibus, exclamavit: O æterne Christe firma Solium Tuum, ne hic TE Comes deturbet; certissime enim credo, fortunam, quoties de cœlo dilabitur, toties hunc Comitem superfundere. Cumque bellum inferre non posset, ad gratulandum Rudolpho, etiam reconciliandum legati, his pacis conditionibus revertuntur: ut Henricus Præsul, oppido Neoburgo derelicto, nongentarum argenti librarum, vulgo marcas vocant, summam solveret, in carcere detentos dimitteret, ejectosque ex urbe reduceret. Præsul subita mutatione quammaximè perturbatus, eousque doluit, ut ex mœrore vitæ periculum contraheret.

22. Inter hæc Legati undique Basileam confluxerant, precantes, ut felix ille, felices omnes sub Imperio ejus viverent. Miserat Argentina quoque statim ab initio Legatos, qui Civitatem Rudolpho honorificentissime commendarunt. Cæsar legationem benignè acceptam clementissime non solum dimisit, sed ipsam Urbem confestim petiit. Offerebantur ei Argentinæ dona, vinum generosissimum, frumentum, & jugera, & pretiosissimæ gemmæ: Nec ipse tantummodo, sed Conjux quoque splendidis onusta muneribus, magno numero navium

Rhenum

Rhenum tranſire, ut una cum Cæſare coronaretur. Iter
hinc Moguntiam pronuntiavit, eò cum perventum eſſet,
regalibus ornatur, quæ tot prædeceſſores ingenti pecunia
obtinere nequiverunt. Francofurtum vero cum Conjuge,
liberisque, inde Aquisgranum contendentem comitantur
Principes, Nobiles, multique Argentinenſium, in quo-
rum omnium illuſtri conventu Rudolpho & Annæ uxori
Diadema imperii ſolenni ritu imponitur. Cumque jus-
jurandum à Principibus exigeret, nonnulli abſentiam reli-
quorum, alii ſceptri defectum cauſati, recuſarunt. Ille ar-
repto Crucis Signo, *hoc, inquit, inimicos, hoc Imperij Maje-
ſtatem violaturos, pedibus meis ſubjiciam.* Adeo hæc ver-
ba animos Principum penetrarunt, ut crucem exoſculati,
ſub Sacramenti religione auxilia contra rebelles hoſtiumq;
vires pollicerentur: Nocte autem, diem inaugurationis
ſubſecuta, ferè ſimile in cœlo adparuiſſe crucis ſignum fer-
tur, primùm candidæ, poſtea in ruborem ſanguinis trans-
formatæ, tanto ignis fulgore, ut omnes qui intuerentur,
vel in admirationem ducti, vel tacita religione territi fue-
rint; unde cœlum ipſum, quæ hic acta fuerunt, confir-
mare videbatur. Rudolphus Aquisgrani ita moratus,
Principibus convivio adhibitis, arctiſſimum fœdus per ma-
trimonia Filiarum ſanxit, memorabili fato, quo tot po-
tentiſſimorum Principum vires una dies conjunxit. Cum
jam Aquisgrano diſcederet, percepit Gregorium decimum
Pontificem Lauſannam perveniſſe, quo iter inſtituens, con-
firmatur à Pontifice ea lege, ut intra anni ſpatium Romam
ad inſignia Imperii accipienda adiret: Promiſit inſuper
ducentorum aureum nummorum millia expeditionem in
Palæſtinam ſuſcepturo. Rudolphus ad reſtaurandam 23.
Rempublicam intendens, contundere ſuperbos, coërcere
latrocinia, ſubigere rebelles, auctoritatem ſuam firmare.

imperioque splendorem reducere in animum induxit. Nil tamen sine consilio Principum facere volebat: Quippe Noribergam indictis comitiis omnes eo vocavit, & convenerunt, præter Ottocarum Regem Bohemiæ & Henricum Ducem Bavariæ, qui postea Herbipolim citati sunt. Principes constituta die rursus congregati, exspectarunt eorum adventum, cumque iterum comparere refragarentur, Cæsar in aliud tempus rejecta inobedientiæ pœna, Friderici Zollerensis consanguinei, Burggravii Noribergensis, titulo adjecit dignitatem hæreditariam. Aliis deinde Augustæ Vindelicorum celebratis Comitiis, ex Austria, vicinisque locis legati de sævitia & crudelitate Bohemiæ Regis questum venere, qui sacris profanisque violatis, domi etiam fœminarum virginumque corporibus vim inferret. Jamq; toties vocati Ottocarus & Henricus, ad perferenda mandata legatos miserunt. Erat inter illos Bernhardus Seccoviensis Præsul, omnium astutissimus, & ad fallendum egregie compositus: alter vero Henricus Öttingensis, melioris notæ habebatur. Cum admissi essent, in illustri Principum corona Bohemus nihil aliud egit, quam ut Cæsaris electionem omnib9 modis improbaret: Bavarus verò ut inobedientiæ causam non
24. minori facundia quam prudentia exponeret. Igitur Seccoviensis Præsul è vestigio in Bohemiam reversus, indicat Regi, Germanorum Principum iram ex habita oratione gravissimã. Ottocarus irridens hæc, immodicus æstimator sui, Imperatoris, Principumq; Germaniæ potentiam ludibrio habere cœpit. Has ob causas Cæsar, Electores, Principes, durante Comitiorum tempore, legant ad eum Burggravium Noribergensem & Henricum Basileensem antistitem, hac denuntiatione, ut Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, omnesque ditiones malis artibus occupatas, sub fide imperio redderet. Legati Ottocaro mandata exposuerunt;

ille

ille ferox, temere viribus suis fretus, in hunc modum re-
spondet. *Rudolphus antea famulus, meoq; imperio obnoxius,*
nunc, ut dicitur, Imperator, indignus, cui tot Reges obsequan-
tur, à Rege Bohemiæ etiam obsequium petere non abhorruit:
Sed video quod severus maximè & superbus fiat, ex humili
vilique evectus, cum tamen nihil tam instabile, tam
fluxum sit, quam potentia non sua vi nixa. Nunquam igitur
Ottocarum Regem, Rudolpho obediturum significetis; sin hoc
responso lædi se judicaverit, belli fortunam experiri posse, se
tamen ut pacem præferat, ei consulere. Legati nondum soluto
conventu Cæsari referunt, quàm Bohemus, infestum adhuc
animum habeat, quæ contumeliosa verba emittat. Hac re
Principes concitati bellum Ottocaro inferendum decer-
nunt, & Bavaro, quem in suas partes attraxit. Sed Ger- 25.
mania prius pacanda erat, quam bellum in exteras regio-
nes proferendum, ne dum hostem procul quæreret, domi
majore jactura aleret. Wirtenbergicus enim Comes
Eberhardus senior, homo sublati admodum supercilii,
qui se solius DEI amicum, totius vero mundi hostem
profitebatur, Marchione Badense, compluribusque Sue-
viæ Comitibus adjunctis, per Alsatiam, Sueviam, Franco-
niam Orientalem imperii ditiones, multa suæ potestati sub-
jecit. Cæsar itaque à Genero Ludovico Palatino adjutus,
pace domitis data, Ergovia, Brisgovia, Turgovia quoque
recepta, Bavarum Bohemicis subsidiis nixum, aggreditur,
ac primo prœlio quosdam fudit, quosdam cœpit, cæteris
fuga elapsis. Henricus exigua quidem clade adfectus, cum
fratre tamen in gratiam redire, & veniam à Rudolpho pete-
re coactus est. Sed novissima hæc victoria instrumen- 26.
tum sequentis erat: Quippe Ottocarus Rex Bohemiæ, cu-
jus frequens supra mentio occurrit, per annos jam vigin-
ti duos Austria potitus, imperium Rudolphi non solum
detrectavit, sed & contra omnium Gentium jura Legatos
violavit,

violavit, quibusdam ad portam suspensis. Hac indigna suorum nece commotus Cæsar bellum in Austriam transjecit. Communitur tum suis tum Germanorum copiis robore & numero validissimis, secum habens Moguntinum & Coloniensem Archi-Episcopos, Ratisponensem, Herbipolensem, Pataviensem Episcopos, Ludovicum Comitem Palatinum Rheni, Henricum, Ottonem, Bavaros, & multos Nobiles de Rheno, Franconia & Suevia. Miserat quoque XXM. Equitum levis armaturæ Ladislaus Hungariæ Rex, ob erepta à Bohemo loca sibi subjecta. Ottocarus convocatis Austriæ ac Stiriæ Nobilibus novum ab illis jusjurandum exegit, filios obsides petiit. Cumq; nil minus quam multitudo militum ipsi deesset, collectis è Bohemia, Saxonia, Silesia, Pomerania, Polonia, Thuringia, Moravia, bellicosissimarum Gentium genetricibus, Hercyniam Sylvam, qua in interiora Bohemiæ iter patet, firmo præsidio occupari jussit. Cæsar perscrutatus hostium consilia, Danubium transit, ibique Belsum oppidum, Lynciumque recepit. Inde Viennam belli caput urgebat obsidio; Spe enim brevi capiendæ Urbis inductus, ipsis portis inhæret. Tenebant autem Urbem numerosa Bohemorum præsidia, quæ hactenus deditionem morabantur. Nam prævalentibus his, cives, quamvis Rudolpho optime cuperent, nihil ausi sunt: interim pugnæ locus & prœlii dies exspectabatur, cum hostis exercitum in conspectum dare non conaretur, incolis urbis ni dederent se omnia populaturum, minatur. Illi satis attoniti, urbem quidem defendere proposuerunt, sed penuriâ commeatuum aliquot dierum inducias pacti, ut nisi intra eos auxilium Ottocarus mitteret, sese Cæsari permitterent; Postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem, cum per quinque septimanas obsessi essent, in fidem

se ur-

se urbemque dediderunt. Exemplum hoc aliæ quoque urbes imitantur. Hactenus Danubius duo immensa agmina separabat, sed utrimque deficiente commeatu, metu futuræ seditionis pacis auctores inveniuntur, dicentes satius esse, pacem facere quam sanguine suo campos implere. Itaque Bruno Episcopus Olomucensis, ab Ottocaro ad Rudolphum ut tentaret, quod suaserat, missus, his conditionibus eam impetravit; si Austria, Stiria, Carinthia, Carniola & quæ ad imperium spectant, relictis, Moraviam, Bohemiamque in feudum accepturus esset: si præterea Imperatori jurisjurandi vinculo sese astringere, Ladislao sua restituere, & captivos dimittere vellet. Annuens Rex, unum rogavit, ut secretò intra tentorium paucis coram arbitris debito erga Cæsarem defungeretur officio: Sed, ut opinor, dignus erat, cujus superbia eluderetur. Itaque eo ad genua Imperatoris provoluto, pensile tentorium in quatuor partes dissolutum, decidit. Ottocarus hoc modo retibus irretitus, dissimulata, quam ceperat, indignatione, scenæ inserviens, duarum maximarum Gentium ludibrio atque contemptui exponitur. At quanto atrocius superinducta mulier Künegundis redeuntem excepit? *Te*, ait *perditissima, qui Bohemiam Regnorum Regnum, qui pulcherrimas ditissimasque provincias, neque Domino, neque victori, sed servo, imo hosti, nulla vi, nullaque necessitate coactus, subjecisti, oculis ne intuear? Quorsum Moravi, Silesii, Saxones, populares suis excitis sedibus, scilicet, ut Te, antea Regem, jam servum ante Rudolphi pedes procumbentem, in egregio triumpho conspicerent. Me quidem felicem prædicabam tanto Regi nuptam, nisi me ex Regina servam, ex Imperatrice captivam fecisset. Certe quicunque velit, patiatur hanc injuriam, ego haudquaquam pati possum. Crede ergo si armorum strepitus amplius*

amplius audire non cogitas, conjugem per socordiam Viri amissa bello repetituram. Ille ad ultimum pœnitentia victus, cum saniora amicorum consilia admittere nollet, muliebre consilium plerumque deterius, & assentationem cæterorum amicorum perniciosam, perpetuum regni malum, comprobavit, non sine nominis dedecore fracta pace, turpius datam fidem fallere, fœdusque rumpe-
28. re, & bellum restaurare conatur. Collectis ergo ex Pomerania, Saxonia, Moravia, Bavaria fortissimis undique copiis in Marchiæ campo castra metatur. Cæsar Viennæ tum erat, cum ei nuntiaretur Ottocari defectio, quam adeo ægrè tulit, *ut diceret, scio Divinum Numen rupti fœderis & Sacramenti perfidiam ultione persecuturum, quare non moriar, antequam DEI hominumque deceptorem victoria præmium faciam.* Igitur castris ad Laam oppidum in campo Niderspurgico positis, quo majore animo capesserent bellum, universas vires in conspectum dedit. Erat quidem ingens multitudo, majorem tamen quam pro numero speciem gerens: Quippe Ladislaus Hungariæ Rex â Cæsare in filium adoptatus, viginti millia Chumanorum armaverat, gentem bello acerrimam. Stirorum mille & centum aderant. Ex Germania multa millia robora virorum missa. Jamque acies ab eo prudentissimè ordinabatur, signa distribuebantur, promptissimi quique in fronte collocabantur: Nondum vero ad manus pervenerat, cum pauci Hungarorum ad Ottocari castra progressi, pro more, ex hostibus comprehensis secum dùcerent. Cæsar quoque ut majorem victoriæ spem suis faceret, quam plurimis militari dignitate insignitis, egregia oratione milites adloquebatur. *Habetis, Commilitones, materiam virtutis gloriæque vestræ maximam hostem, qui perjurio suo & homines maligne decepit, & Divinum*

Numen

Numen sibi iratum reddidit. Hinc pœna & clades certissima, quod nunquam talia scelera inulta fuerunt. Hic dies Germaniam dulcissimum patriæ solum, finitimasq; regiones de sævissima Ottocari Tyrannide aut liberabit, aut Tyrannum omnium spectaculo in triumphum deducet. Vobis enim & universo terrarum orbi non ignota est hæc perfidia, ambitio, & quod fateri necessum est, scelestum facinus. Ergo justissima causa subest publicam defendentibus tranquillitatem, securitatem & sanguinis germanici gloriam. Nomina modo gentium non extimescatis, cum neque ad belli discrimen nequ· victoriæ præmium pertineat, qui Moravi, quive Bohemi adpellentur. Plures hic dimicare, illic plures conspici, & imbelles esse omnes, à fœmina missos, credite. Vos contra intueamini cujus ductu auspiciisq; tot terras, ingentia spei incitamenta, post tergum reliquistis. Dimicandum est fortiter, sub signo Regis Romani, contra Regem Bohemiæ paucitatem nostram contemnentem: Sæpe enim contemptus hostis cruentum edidit certamen. Experiamur itaque magna animorum constantia, quicquid deinde sors tulerit: consequemur tamen honesta morte omnibus optanda egregiam victoriam aut pugnam. Quid multis? mea vestrorumq; omnium, aut vincere, aut mori, unica hodie fortuna erit. Ottocarus vero breviter in hunc 29.
modum suos adhortatus est. *Magnitudinem belli, quod, suscepimus, dum intuemini milites, non dubito, quin existimetis difficilem fore hanc victoriam: & videri talis posset, si magnum belli nomen vos terreret, Sed vestram virtutem fortunamq; diu satis expertus, animum quem hactenus habuistis, eundem mox in vincendis hostibus predituros vos confido. Inferimus enim bellum, eoq; fortius pugnamus, quo major spes nostra, quàm arcentis est. Omnium autem animos accendit dolor, injuria, in-*

E dignitas,

dignitas, ante biennium nobis illata, quam hodie fortitudo vestra & ulcisci & punire debet. Me quæso imitemini, sive ignaviæ sive fortitudinis exemplum dedero. Videtis ipsi paucorum tantum hominum arma esse, hic vobis vincendum aut moriendum est. Opulenta laborum præmia erunt regiones ditissimæ, quas superbissimus Rex sua omnia suique arbitrÿ fecit. Hæc fortibus viris dico, ideo quocunque confero oculos, generosissimarum gentium robora, tum ob patriam, tum ob justam iram pugnatura, aspicio. Cæterum sive anxio de instanti prœlio, sive terrefacto de præterita vita male transacta, in somno obversata Ottocaro species, quæ visa est repræsentare multa cornua suo capiti imposita, uno vero ictu rursus evulsa, aliis alia per quietem videntibus. Forsitan erant minæ vel iræ cœlestes, quibus eum divinatio animi præsa-
30. gientis dehortari voluit. Jamque pugnæ initium factum erat, cum fortiter Austriaci, Styriiq; in cornu hostium, quod ipse Rex tuebatur, invehebantur. Diu anceps stetit prœlium, cum nulli neque ignavo, neq; timido cessare liceret: donec Pfannenbergicus lethali vulnere accepto aciem desereret. Tum demum Stirii pavore perculsi, languidius pugnabant. Cæsar ignorans quidem causam remissæ pugnæ, DEI opem imploravit, mutua deinde adhortatione firmati, acrius in hostes erumpunt. Bohemi metu hinc dissipati, impetum sustinere non poterant; Henricus quoq; Marchio territis timorem incussit, mandans, ut se exclamante hostes fugere, omnes altissima qua possent voce clamorem ederent, fugiunt, fugiunt. Milota ulturus Regem, quod fratrem injuste carceri inclusum necasset, primus turbaverat fuga ordines. Jam vero non sensim cedere, sed qua cuique ad fugam via, erumpere.

Otto-

Ottocarum duo fratres, regiæ necis avidiſſimi, Meren-
bergeri adpellantur, tertium enim ſuſpendi curaverat,
fortiter pugnantem adorti, equo dejiciunt, Regemq;
à ſe proſtratum vociferantur. Tum vero multum
ſanguinis fuſum eſt: quippe amiſſo Rege nec vole-
bant ſalvi eſſe, nec poterant, aliis ignotos ſaltus, aliis
diverſos calles petentibus. Ferunt, Hungarorum fe-
rociam tantam fuiſſe, ut fugientes tamdiu perſeque-
rentur donec omnes vel interfecti vel capti ſunt.
Tanta ſtrages eo die facta, ut quatuordecim millia ho-
ſtium interficerentur, præter vulneratos, aut captos.
In exercitu Rudolphi non quidem multi ſed fortiſſimi
cæſi ſunt: Centum enim Tigurini, omnes ſicut pu-
gnantes procubuerant, adverſo corpore vulneribus
acceptis, egregia morte defungebantur. Acre certa-
men nobilitavit quoque ab altera parte Cæſaris vitæ
periculum, dum Herbotus Fullenſteinius ingentis ſta-
turæ Polonus, è Regis Bohemiæ pecunia ditatus,
magno audacique aliquo facinore in caſtra penetraret,
Cæſarem occiſurus; ejus celeritate præoccupatus, pri-
us gladio interimitur. Ab altera vero Ottocari mors,
qua Rudolpho nuntiata, corpus demortui, octodecim
vulneribus confoſſum, regio inſuper ornatu ſpoliatum
& quod in illo faſtigio indignum, prope à calonibus
nudatum, ad Bohemos patrio regioque more ſepeli-
endum Cæſar miſit; poſthæc regicidis tantum à con-
ſpectu ejus recedentibus, quantum ſe ab ejus ira puta-
bant afuturos. Dies hic, quo Ottocarus cecidit, in-
ter infauſta regni habita, ob mortem Johannis Bohe-
miæ Regis in prœlio Britannico eodem die interfecti.
Rudolphus tam memorabili victoria lætus, qua Otto- 31.
carus temerè illati belli pœnas luit, Ladislaum, habita

ei gratulatione, cum copiis à se dimisit. Ipsi trajecto Teya, in Moraviam progresso nuntius adfertur de Ottone Brandenburgico, defuncti Regis Bohemiæ avunculo, quomodo regni gazam occupaverit, & bellum refecerit. Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud victorem tamen pro veris habebantur. Ideo Præsul Olomucensis Cæsarem adiens, satis superque Bohemos funere amisisse, Brandenburgicum pacatum esse, & Wenceslaum parente orbatum pacem petere, exposuit. Cæsar confirmavit eam, ut quemadmodum se vincere, ita victoria uti scire testaretur, Guthâ eximiæ pulchritudinis filia Wenceslao in matrimonium, & Rudolpho Filio, Agnete Wenceslai Sorore mutuo datis. Eligitur & Brandenburgicus, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Compositis in Bohemia rebus, ut á tergo tuta relinqueret, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæq; datis præfectis, Viennam redit. Per triduum in hac urbe, ut moris victoribus erat, constitit Cæsar, donec ordinatis quæ ad victoriæ gloriam & pacis necessitatem videbantur, adversus Henricum Bavarum, in militia Ottocari socium, bellum transferret, qui cum Cæsaris adventum opperiri nollet, obviam eundo simul & deprecando, cum eo reconciliatus est. Interjecto tempore Heduorum quoque Princeps, quem Admiraldum adpellant, suo imperio Burgundiam subacturus Imperatori rebellavit. Itaque ad opprimendum eum copias educit, strenueq; facto itinere improvisus hosti supervenit; cujus cognito adventu Admiraldus adunatum exercitum opposuit, mox commisso prœlio, suisque amissis, ipse supplex ad Cæsarem sua natura clementissimum fugiens, veniam quam petiit, impetravit. Paucos deinde post dies seditio-

ſeditioſorum in Alſatia conjuratio indicio militis, ei deſertur, ad quam componendam impigre proceſſit, interfectis motuum auctoribus, reliquos in fidem accepit. Rudolphus ad Principum Comitia Noribergam 32.
atque Francofurtum profectus, ſolutis iis, Richenſteinam, Schöneggium, aliasque prædonum arces expugnat, victis graviſſima quæque ſupplicia ſentientibus: Facta inter Conſtantienſes & Proceres ſtatim concordia, Tiguros, Schaffhuſiosque altercantes ſedavit. Ingreſſus deinde Briſgoviam, Eggonis Friburgenſis defectioni data impunitate, Argentoratum pervenit. Oppenheimium hinc iter faciens, diutius ibi ſubſiſtere ut res componeret, legatoſque dimitteret, coactus eſt. Poſt diſceſſum ab Alſatia Cæſaris, Eberhardus Wirtenbergicus defecit, quare Rudolphus motus, habito quantum poterat delectu, omnia rebellis ſpoliavit, quæ auferri non poterant, incendit. Eberhardus tantæ multitudini longe impar, Stugardiam ſe recepit, urbem ſitu & munitione tutam, quæ ipſa hoſtem ferocem fecit: Cæſar enim ad mœnia cum exercitu accedens, admotis arietibus, dum felicius defendi quàm oppugnari ſentit, diverſa agitabat, & tàm diſcedere irritum, quam morari pudebat. Igitur pluribus adpoſitis machinis, excidio urbem, ni fieret deditio, ad terrorem cæteris incutiendum, dare conſtituit: Medio tempore Moguntinus magna Eberhardi audacia, majoreque pernicie bellum trahi expendens, Cæſarem adiit, expoſita temeritatis & pertinaciæ illius cauſa, Eberhardum victum ſe fateri indicat. Cæſar quàm lenta urbium expugnatio eſſet, ponderans, pace nullo pretio facta, ut ſibi eo firmius obſtringeret, diſſidium inter eum & Eslingenſes com-

posuit. Verum mox oblitus clementiæ Rudolphi, Comitem de Achelen, Comitemque de Teck Sueviæ Civitatum propugnatores hostiliter aggrediebatur, neque viribus diffisus, neque iram Cæsaris veritus. Illi igitur agros, villas, prædia urenti supervenit Cæsar, castrisque positis, postera die in aciem progressurus, precibus quorundam Procerum motus, deprecantibus pacem ita dedit, si jurejurando Eberhardus confirmaret, ne quæ ex anteactis dissensio oriretur, belli oblivionem fore.
33. His peractis in interiora Germaniæ iter pronuntiari jussit, ibique multa prædonum latibula recepit, quibus brevi temporis spatio octoginta solo æquatis, alios ultimo supplicio, alios ex prædonibus mitiori pœna affecit. Destructis his restitutaque toti Germaniæ securitate ad inferiora Rheni loca secessit. Morantem ibi rumor per totam fere Alemanniam de Friderici Imperatoris novissimo adventu dispersus, revocavit in Sueviam. Multi quippe non mortuum sed amissum fuisse existimarunt, nec adeo mirum, cum & statura & lineamentorum qualitas, & membrorum junctura Friderico ac huic, Tilocelup ei nomen erat, peræque similis, vox quoque pariter gracilis affabilisque non Principum animos tantum, sed nobiles quoque urbes ad se pellexit; sive revera hoc crediderint, sive novandis rebus occasionem arripuerint. Hic ad conventum Novesii habitum Cæsarem venire jussit, ut ditionum suarum jus ab eo acciperet. Quo offensus maxime Rudolphus ad opprimendum audacissimum æmulum iter instituens, Wezlariam pervenit, inde fugientem sectatus, Nussiæque captum, cognita fraude, nec non magicarum artium convictum igne cremavit. Rudolphus Colmariam repetens, obsessos propter

propter defectionem in poteſtatem redegit, & IV. M.
librarum argenti mulctavit, Walthero urbis Sculteto
tumultus authore ab officio remoto. Reverſus in
Sueviam, Comitem Burgundiæ, quem ſemel vicerat,
jam iterum rebellem ſubegit, triumphavitque de eo,
arce Prurentruto Præſuli Baſileenſi data, quinque
Waldecciis arcibus funditus excidio datis, Moretum
etiam ac Paternacum expugnavit. Hactenus urbs 34.
Berna imperium Rudolphi aſpernata erat, eò iter
emenſus, non ipſe ſe ſolum ea expeditione impedivit,
ſed militum quoque ingentem numerum amiſit; do-
nec ejus Filius Rudolphus cum parte exercitus in ur-
bem facta irruptione, Bernenſes ad pacem commo-
veret. Tanta in Cæſare virtus fuit, ut non tot victo-
riis fatigatus, non tot periculis victus, ætate gravis ad
poſtremum in Burgundiam contendens, incœptum
pridem bellum conficeret. Phiretrarum enim Prin-
ceps Theobaldus cum Petro Baſileenſi Præſule acie
congreſſus, Baſileenſes inſigni clade affecit, qui auxi-
lium Rudolphi implorantes opem acceperunt non ob
hoc ſolum, ſed quod Reginaldus & Otto Burgundiæ
Comites, ambo fratres, Comitatus jura à Gallorum
Rege, non Romanorum Imperatore agnoſcerent.
Igitur præter ingentem peditum numerum, ſex equi-
tum millia ſibi comparaverat, primo die Montisbel-
gardi caſtello oppidoque capto, toti Burgundiæ im-
minens, ad Veſontionem caſtra metatur, vicino mon-
te, unde hoſtes conſpici poterant, occupato. Ruper-
tus vero Burgundiæ Dux cum Theobaldo Ferretano
prope amnem Adualbim exercitum collocavit. Cele-
bris ille erat, cujus fons è ſummo montis cacumine
Läber excurrens, à meridie verſus ſeptentrionem ver-
git

dentiam conjectans, & gratias agere, & Electorum voluntatem approbare voluit. Fama, ut solet, non castris tantum, sed tota quoque urbe discurrit, aliorum studio, aliorum eminente indignatione. Itaque à præsenti multitudine inter faustas acclamationes Imperator consalutatus, extemplò cum Præsule pacem initurus, captivos pristinæ restituit libertati, missis qui nuntiarent, se Cæsarem, injurias oblivisci illatas, & cuncta, si supplex venerit ignoscere. Præsul hac re attonitus, erectis in cœlum manibus, exclamavit: O æterne Christe firma Solium Tuum, ne hic TE Comes deturbet; certissime enim credo, fortunam, quoties de cœlo dilabitur, toties hunc Comitem superfundere. Cumque bellum inferre non posset, ad gratulandum Rudolpho, etiam reconciliandum legati, his pacis conditionibus revertuntur: ut Henricus Præsul oppido Neoburgo derelicto, nongentarum argenti librarum, vulgo marcas vocant, summam solveret, in carcere detentos dimitteret, ejectosque ex urbe reduceret. Præsul subita mutatione quammaximè perturbatus, eousque doluit, ut ex mœrore vitæ pericu-
22. lum contraheret. Inter hæc Legati undique Basileam confluxerant, precantes, ut felix ille, felices omnes sub Imperio ejus viverent. Miserat Argentina quoque statim ab initio Legatos, qui Civitatem Rudolpho honorificentissime commendarunt. Cæsar legationem benignè acceptam clementissime non solum dimisit, sed ipsam Urbem confestim petiit. Offerebantur ei Argentinæ dona, vinum generosissimum, frumentum, & jugera, & pretiosissimæ gemmæ: Nec ipse tantummodo, sed Conjux quoque splendidis onusta muneribus, magno numero navium Rhenum

Rhenum transire, ut una cum Cæsare coronaretur. Iter hinc Moguntiam pronuntiavit, eò cum perventum esset, regalibus ornatur, quæ tot prædecessores ingenti pecunia obtinere nequiverunt. Francofurtum vero cum Conjuge, liberisque, inde Aquisgranum contendentem comitantur Principes, Nobiles, multique Argentinensium, in quorum omnium illustri conventu Rudolpho & Annæ uxori Diadema imperii solenni ritu imponitur. Cumque jusjurandum à Principibus exigeret, nonnulli absentiam reliquorum, alii sceptri defectum causati, recusarunt. Ille arrepto Crucis Signo, *hoc, inquit, inimicos, hoc Imperij Majestatem violaturos, pedibus meis subjiciam.* Adeo hæc verba animos Principum penetrarunt, ut crucem exosculati, sub Sacramenti religione auxilia contra rebelles hostiumq; vires pollicerentur: Nocte autem, diem inaugurationis subsecuta, ferè simile in coelo adparuisse crucis signum fertur, primùm candidæ, postea in ruborem sanguinis transformatæ, tanto ignis fulgore, ut omnes qui intuerentur, vel in admirationem ducti, vel tacita religione territi fuerint; unde coelum ipsum, quæ hic acta fuerunt, confirmare videbatur. Rudolphus Aquisgrani ita moratus, Principibus convivio adhibitis, arctissimum foedus per matrimonia Filiarum sanxit, memorabili fato, quo tot potentissimorum Principum vires una dies conjunxit. Cum jam Aquisgrano discederet, percepit Gregorium decimum Pontificem Lausannam pervenisse, quo iter instituens, confirmatur à Pontifice ea lege, ut intra anni spatium Romam ad insignia Imperii accipienda adiret: Promisit insuper ducentorum aureum nummorum millia expeditionem in Palæstinam suscepturo. Rudolphus ad restaurandam 23.
Rempublicam intendens, contundere superbos, coërcere latrocinia, subigere rebelles, auctoritatem suam firmare.

 imperioq;

imperioque splendorem reducere in animum induxit.
Nil tamen sine consilio Principum facere volebat: Quippe
Noribergam indictis comitiis omnes eo vocavit, & conve-
nerunt, præter Ottocarum Regem Bohemiæ & Henricum
Ducem Bavariæ, qui postea Herbipolim citati sunt. Prin-
cipes constituta die rursus congregati, exspectarunt eorum
adventum, cumque iterum comparere refragarentur, Cæ-
sar in aliud tempus rejecta inobedientiæ pœna, Friderici
Zollerensis consanguinei, Burggravii Noribergensis, titulo
adjecit dignitatem hæreditariam. Aliis deinde Augustæ
Vindelicorum celebratis Comitiis, ex Austria, vicinisque
locis legati de sævitia & crudelitate Bohemiæ Regis que-
stum venere, qui sacris profanisque violatis, domi etiam
fœminarum virginumque corporibus vim inferret. Jamq;
toties vocati Ottocarus & Henricus, ad perferenda mandata le-
gatos miserunt. Erat inter illos Bernhardus Seccoviensis Præ-
sul, omnium astutissimus, & ad fallendum egregie composi-
tus: alter vero Henricus Öttingensis, melioris notæ habeba-
tur. Cum admissi essent, in illustri Principum corona Bohe-
mus nihil aliud egit, quam ut Cæsaris electionem omnib⁹ mo-
dis improbaret: Bavarus verò ut inobedientiæ causam non
24. minori facundia quam prudentia exponeret. Igitur Seccovi-
ensis Præsul è vestigio in Bohemiam reversus, indicat Regi,
Germanorum Principum iram ex habita oratione gravissimã.
Ottocarus irridens hæc, immodicus æstimator sui, Imperato-
ris, Principumq; Germaniæ potentiam ludibrio habere cœ-
pit. Has ob causas Cæsar, Electores, Principes, durante Comi-
tiorum tempore, legant ad eum Burggravium Noribergen-
sem & Henricum Basileensem antistitem, hac denuntia-
tione, ut Austriam, Stiriam, Carinthiam, Carniolam,
omnesque ditiones malis artibus occupatas, sub fide im-
perio redderet. Legati Ottocaro mandata exposuerunt;
ille

ille ferox, temere viribus ſuis fretus, in hunc modum reſpondet. *Rudolphus antea famulus, meoq́ imperio obnoxius, nunc, ut dicitis, Imperator, indignus, cui tot Reges obſequantur, à Rege Bohemiæ etiam obſequium petere non abhorruit: Sed video quod ſeverus maximè & ſuperbus fiat, ex humili vilique evectus, cum tamen nihil tam inſtabile, tam fluxum ſit, quam potentia non ſua vi nixa. Nunquam igitur Ottocarum Regem, Rudolpho obediturum ſignificetis; ſin hoc reſponſo lædi ſe judicaverit, belli fortunam experiri poſſe, ſe tamen ut pacem præferat, ei conſulere.* Legati nondum ſoluto conventu Cæſari referunt, quàm Bohemus, infeſtum adhuc animum habeat, quæ contumelioſa verba emittat. Hac re Principes concitati bellum Ottocaro inferendum decernunt, & Bavaro, quem in ſuas partes attraxit. Sed Ger- 25.
mania prius pacanda erat, quam bellum in exteras regiones proferendum, ne dum hoſtem procul quæreret, domi majore jactura aleret. Wirtenbergicus enim Comes Eberhardus ſenior, homo ſublati admodum ſupercilii, qui ſe ſolius DEI amicum, totius vero mundi hoſtem profitebatur, Marchione Badenſe, compluribusque Sueviæ Comitibus adjunctis, per Alſatiam, Sueviam, Franconiam Orientalem imperii ditiones, multa ſuæ poteſtati ſubjecit. Cæſar itaque à Genero Ludovico Palatino adjutus, pace domitis data, Ergovia, Briſgovia, Turgovia quoque recepta, Bavarum Bohemicis ſubſidiis nixum, aggreditur, ac primo prœlio quoſdam fudit, quoſdam cœpit, cæteris fuga elapſis. Henricus exigua quidem clade adfectus, cum fratre tamen in gratiam redire, & veniam à Rudolpho petere coactus eſt. Sed noviſſima hæc victoria inſtrumen- 26.
tum ſequentis erat: Quippe Ottocarus Rex Bohemiæ, cujus frequens ſupra mentio occurrit, per annos jam viginti duos Auſtria potitus, imperium Rudolphi non ſolum detrectavit, ſed & contra omnium Gentium jura Legatos

violavit, quibusdam ad portam suspensis. Hac indigna suorum nece commotus Cæsar bellum in Austriam transjecit. Communitur tum suis tum Germanorum copiis robore & numero validissimis, secum habens Moguntinum & Coloniensem Archi-Episcopos, Ratisponensem, Herbipolensem, Pataviensem Episcopos, Ludovicum Comitem Palatinum Rheni, Henricum, Ottonem, Bavaros, & multos Nobiles de Rheno, Franconia & Suevia. Miserat quoque XX M. Equitum levis armaturæ Ladislaus Hungariæ Rex, ob erepta à Bohemo loca sibi subjecta. Ottocarus convocatis Austriæ ac Stiriæ Nobilibus novum ab illis jusjurandum exegit, filios obsides petiit. Cumq; nil minus quam multitudo militum ipsi deesset, collectis è Bohemia, Saxonia, Silesia, Pomerania, Polonia, Thuringia, Moravia, bellicosissimarum Gentium genetricibus, Hercyniam Sylvam, qua in interiora Bohemiæ iter patet, firmo præsidio occupari jussit. Cæsar perscrutatus hostium consilia, Danubium transit, ibique Belsum oppidum, Lynciumque recepit. Inde Viennam belli caput urgebat obsidio; Spe enim brevi capiendæ Urbis inductus, ipsis portis inhæret. Tenebant autem Urbem numerosa Bohemorum præsidia, quæ hactenus deditionem morabantur. Nam prævalentibus his, cives, quamvis Rudolpho optime cuperent, nihil ausi sunt: interim pugnæ locus & prœlii dies exspectabatur, cum hostis exercitum in conspectum dare non conaretur, incolis urbis ni dederent se omnia populaturum, minatur. Illi satis attoniti, urbem quidem defendere proposuerunt, sed penuriâ commeatuum aliquot dierum inducias pacti, ut nisi intra eos auxilium Ottocarus mitteret, sese Cæsari permitterent; Postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitutam diem, cum per quinque septimanas obsessi essent, in fidem [illegible] se ur-[illegible]

se urbemque dediderunt. Exemplum hoc aliæ quoque
urbes imitantur. Hactenus Danubius duo immensa 27.
agmina separabat, sed utrimque deficiente commeatu,
metu futuræ seditionis pacis auctores inveniuntur, dicentes
satius esse, pacem facere quam sanguine suo campos
implere. Itaque Bruno Episcopus Olomucensis, ab Ottocaro
ad Rudolphum ut tentaret, quod suaserat, missus, his
conditionibus eam impetravit; si Austria, Stiria, Carinthia,
Carniola & quæ ad imperium spectant, relictis, Moraviam,
Bohemiamque in feudum accepturus esset: si præterea
Imperatori jurisjurandi vinculo sese astringere, Ladislao
sua restituere, & captivos dimittere vellet. Annuens
Rex, unum rogavit, ut secretò intra tentorium paucis coram
arbitris, debito erga Cæsarem defungeretur officio:
Sed, ut opinor, dignus erat, cujus superbia eluderetur.
Itaque eo ad genua Imperatoris provoluto, pensile tentorium
in quatuor partes dissolutum, decidit. Ottocarus hoc
modo retibus irretitus, dissimulata, quam ceperat, indignatione,
scenæ inserviens, duarum maximarum Gentium ludibrio
atque contemptui exponitur. At quanto atrocius
superinducta mulier Künegundis redeuntem excepit? *Te*,
ait *perditissima, qui Bohemiam Regnorum Regnum, qui
pulcherrimas ditissimasque provincias, neque Domino,
neque victori, sed servo, imo hosti, nulla vi, nullaque necessitate
coactus, subjecisti, oculis ne intuear? Quorsum Moravi,
Silesii, Saxones, populares suis excitis sedibus, scilicet,
ut Te, antea Regem, jam servum ante Rudolphi pedes
procumbentem, in egregio triumpho conspicerent. Me
quidem felicem prædicabam tanto Regi nuptam, nisi me
ex Regina servam, ex Imperatrice captivam fecisses. Certe
quicunque velit, patiatur hanc injuriam, ego haudquaquam
pati possum. Crede ergo si armorum strepitus amplius*

amplius audire non cogitas, conjugem per socordiam Viri amissa bello repetituram. Ille ad ultimum poenitentia victus, cum saniora amicorum consilia admittere nollet, muliebre consilium plerumque deterius, & assentationem cæterorum amicorum perniciosam, perpetuum regni malum, comprobavit, non sine nominis dedecore fracta pace, turpius datam fidem fallere, fœdusque rumpere, & bellum restaurare conatur.

28. Collectis ergo ex Pomerania, Saxonia, Moravia, Bavaria fortissimis undique copiis in Marchiæ campo castra metatur. Cæsar Viennæ tum erat, cum ei nuntiaretur Ottocari defectio, quam adeo ægrè tulit, *ut diceret, scio Divinum Numen rupti fœderis & Sacramenti perfidiam ultione persecuturum, quare non moriar, antequam D E I hominumque deceptorem victoria præmium faciam.* Igitur castris ad Laam oppidum in campo Niderspurgico positis, quo majore animo capesserent bellum, universas vires in conspectum dedit. Erat quidem ingens multitudo, majorem tamen quam pro numero speciem gerens: Quippe Ladislaus Hungariæ Rex â Cæsare in filium adoptatus, viginti millia Chumanorum armaverat, gentem bello acerrimam. Stirorum mille & centum aderant. Ex Germania multa millia robora virorum missa. Jamque acies ab eo prudentissimè ordinabatur, signa distribuebantur, promptissimi quique in fronte collocabantur: Nondum vero ad manus pervenerat, cum pauci Hungarorum ad Ottocari castra progressi, pro more, ex hostibus comprehensis secum dùcerent. Cæsar quoque ut majorem victoriæ spem suis faceret, quam plurimis militari dignitate insignitis, egregia oratione milites adloquebatur. *Habetis, Commilitones, materiam virtutis gloriæque vestræ maximam hostem, qui perjurio suo & homines maligne decepit, & Divinum*

Numen

Numen sibi iratum reddidit. Hinc pœna & clades certissima, quod nunquam talia scelera inulta fuerunt. Hic dies Germaniam dulcissimum patriæ solum, finitimasq; regiones de sævissima Ottocari Tyrannide aut liberabit, aut Tyrannum omnium spectaculo in triumphum deducet. Vobis enim & universo terrarum orbi non ignota est hæc perfidia, ambitio, & quod fateri necessum est, scelestum facinus. Ergo justissima causa subest publicam defendentibus tranquillitatem, securitatem & sanguinis germanici gloriam. Nomina modo gentium non extimescatis, cum neque ad belli discrimen neque victoriæ præmium pertineat, qui Moravi, quive Bohemi appellentur. Plures hic dimicare, illic plures conspici, & inbelles esse omnes, à fœmina missos, credite. Vos contra intueamini cujus ductu auspiciisq; tot terras, ingentia spei incitamenta, post tergum reliquistis. Dimicandum est fortiter, sub signo Regis Romani, contra Regem Bohemiæ paucitatem nostram contemnentem: Sæpe enim contemptus hostis cruentum editit certamen. Experiamur itaque magna animorum constantia, quicquid deinde sors tulerit: consequemur tamen honesta morte omnibus optanda egregiam victoriam aut pugnam. Quid multis? mea vestrorumq; omnium, aut vincere, aut mori, unica hodie fortuna erit. Ottocarus vero breviter in hunc modum suos adhortatus est. *Magnitudinem belli, quod, suscepimus, dum intuemini milites, non dubito, quin existimetis difficilem fore hanc victoriam: & videri talis posset, si magnum belli nomen vos terreret. Sed vestram virtutem fortunamq; diu satis expertus, animum quem hactenus habuistis, eundem mox in vincendis hostibus prodituros vos confido. Inferimus enim bellum, eoq; fortius pugnamus, quo major spes nostra, quàm arcentis est. Omnium autem animos accendit dolor, injuria, indignitas,* 23.

dignitas, ante biennium nobis illata, quam hodie fortitudo vestra & ulcisci & punire debet. Me quæso imitemini, sive ignaviæ sive fortitudinis exemplum dedero. Videtis ipsi paucorum tantum hominum arma esse, hic vobis vincendum aut moriendum est. Opulenta laborum præmia erunt regiones ditissimæ, quas superbissimus Rex sua omnia suique arbitrij fecit. Hæc fortibus viris dico, ideo quocunque confero oculos, generosissimarum gentium robora, tum ob patriam, tum ob justam iram pugnatura, aspicio. Cæterum sive anxio de instanti prœlio, sive terrefacto de præterita vita male transacta, in somno obversata Ottocaro species, quæ visa est repræsentare multa cornua suo capiti imposita, uno vero ictu rursus evulsa, aliis alia per quietem videntibus. Forsitan erant minæ vel iræ cœlestes, quibus eum divinatio animi præsagientis

30. dehortari voluit. Jamque pugnæ initium factum erat, cum fortiter Austriaci, Styriiq; in cornu hostium, quod ipse Rex tuebatur, invehebantur. Diu anceps stetit prœlium, cum nulli neque ignavo, neq; timido cessare liceret: donec Pfannenbergicus lethali vulnere accepto aciem desereret. Tum demum Stirii pavore perculsi, languidius pugnabant. Cæsar ignorans quidem causam remissæ pugnæ, DEI opem imploravit, mutua deinde adhortatione firmati, acrius in hostes erumpunt. Bohemi metu hinc dissipati, impetum sustinere non poterant; Henricus quoq; Marchio territis timorem incussit, mandans, ut se exclamante hostes fugere, omnes altissima qua possent voce clamorem ederent, fugiunt, fugiunt. Milota ulturus Regem, quod fratrem injuste carceri inclusum necasset, primus turbaverat fuga ordines. Jam vero non sensim cedere, sed qua cuique ad fugam via, erumpere.

Otto-

Ottocarum duo fratres, regiæ necis avidissimi, Merenbergeri adpellantur, tertium enim suspendi curaverat, fortiter pugnantem adorti, equo dejiciunt, Regemq; à se prostratum vociferantur. Tum vero multum sanguinis fusum est: quippe amisso Rege nec volebant salvi esse, nec poterant, aliis ignotos saltus, aliis diversos calles petentibus. Ferunt, Hungarorum ferociam tantam fuisse, ut fugientes tamdiu persequerentur donec omnes vel interfecti vel capti sunt. Tanta strages eo die facta, ut quatuordecim millia hostium interficerentur, præter vulneratos, aut captos. In exercitu Rudolphi non quidem multi sed fortissimi cæsi sunt: Centum enim Tigurini, omnes sicut pugnantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis, egregia morte defungebantur. Acre certamen nobilitavit quoque ab altera parte Cæsaris vitæ periculum, dum Herbotus Fullensteinius ingentis staturæ Polonus, è Regis Bohemiæ pecunia ditatus, magno audacique aliquo facinore in castra penetraret, Cæsarem occisurus; ejus celeritate præoccupatus, prius gladio interimitur. Ab altera vero Ottocari mors, qua Rudolpho nuntiata, corpus demortui, octodecim vulneribus confossum, regio insuper ornatu spoliatum & quod in illo fastigio indignum, prope à calonibus nudatum, ad Bohemos patrio regioque more sepeliendum Cæsar misit; posthæc regicidis tantum à conspectu ejus recedentibus, quantum se ab ejus ira putabant afuturos. Dies hic, quo Ottocarus cecidit, inter infausta regni habita, ob mortem Johannis Bohemiæ Regis in prœlio Britannico eodem die interfecti. Rudolphus tam memorabili victoria lætus, qua Ottocarus temerè illati belli pœnas luit, Ladislaum, habita 31.

 cigra-

ei gratulatione, cum copiis à se dimisit. Ipsi trajecto Teya, in Moraviam progresso nuntius adfertur de Ottone Brandenburgico, defuncti Regis Bohemiæ avunculo, quomodo regni gazam occupaverit, & bellum refecerit. Quæ etsi falsa nuntiata fuissent, apud victorem tamen pro veris habebantur. Ideo Præsul Olomucensis Cæsarem adiens, satis superque Bohemos funere amisisse, Brandenburgicum pacatum esse, & Wenceslaum parente orbatum pacem petere, exposuit. Cæsar confirmavit eam, ut quemadmodum se vincere, ita victoria uti scire testaretur, Guthâ eximiæ pulchritudinis filia Wenceslao in matrimonium, & Rudolpho Filio, Agnete Wenceslai Sorore mutuo datis. Eligitur & Brandenburgicus, qui tutorio nomine regnum pupilli administret. Compositis in Bohemia rebus, ut á tergo tuta relinqueret, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæq; datis præfectis, Viennam redit. Per triduum in hac urbe, ut moris victoribus erat, constitit Cæsar, donec ordinatis quæ ad victoriæ gloriam & pacis necessitatem videbantur, adversus Henricum Bavarum, in militia Ottocari socium, bellum transferret, qui cum Cæsaris adventum opperiri nollet, obviam eundo simul & deprecando, cum eo reconciliatus est. Interjecto tempore Heduorum quoque Princeps, quem Admiraldum adpellant, suo imperio Burgundiam subacturus Imperatori rebellavit. Itaque ad opprimendum eum copias educit, strenueq; facto itinere improvisus hosti supervenit; cujus cognito adventu Admiraldus adunatum exercitum opposuit, mox commisso prœlio, suisque amissis, ipse supplex ad Cæsarem sua natura clementissimum fugiens, veniam quam petiit, impetravit. Paucos deinde post dies seditio-

seditiosorum in Alsatia conjuratio indicio militis, ei de-
fertur, ad quam componendam impigre processit, in-
terfectis motuum auctoribus, reliquos in fidem acce-
pit. Rudolphus ad Principum Comitia Noribergam 32.
atque Francofurtum profectus, solutis iis, Richenstei-
nam, Schoneggium, aliasque prædonum arces expu-
gnat, victis gravissima quæque supplicia sentientibus:
Facta inter Constantienses & Proceres statim concor-
dia, Tiguros, Schaffhusiosque altercantes sedavit. In-
gressus deinde Brisgoviam, Eggonis Friburgensis de-
fectioni data impunitate, Argentoratum pervenit.
Oppenheimium hinc iter faciens, diutius ibi subsistere
ut res componeret, legatosque dimitteret, coactus est.
Post discessum ab Alsatia Cæsaris, Eberhardus Wirten-
bergicus defecit, quare Rudolphus motus, habito
quantum poterat delectu, omnia rebellis spoliavit, quæ
auferri non poterant, incendit. Eberhardus tantæ
multitudini longe impar, Stugardiam se recepit, ur-
bem situ & munitione tutam, quæ ipsa hostem fero-
cem fecit: Cæsar enim ad mœnia cum exercitu acce-
dens, admotis arietibus, dum felicius defendi quàm
oppugnari sentit, diversa agitabat, & tàm discedere
irritum, quam morari pudebat. Igitur pluribus ad-
positis machinis, excidio urbem, ni fieret de-
ditio, ad terrorem cæteris incutiendum, dare
constituit: Medio tempore Moguntinus magna
Eberhardi audacia, majoreque pernicie bellum
trahi expendens, Cæsarem adiit, exposita temeritatis
& pertinaciæ illius causa, Eberhardum victum se fateri
indicat. Cæsar quàm lenta urbium expugnatio esset,
ponderans, pace nullo pretio facta, ut sibi eo firmius
obstringeret, dissidium inter eum & Eslingenses com-

 posuit.

poſuit. Verum mox oblitus clementiæ Rudolphi,
Comitem de Achelen, Comitemque de Teck Sueviæ
Civitatum propugnatores hoſtiliter aggrediebatur,
neque viribus diffiſus, neque iram Cæſaris veritus. Illi
igitur agros, villas, prædia urenti ſupervenit Cæſar, ca-
ſtrisque poſitis, poſtera die in aciem progreſſurus, pre-
cibus quorundam Procerum motus, deprecantibus
pacem ita dedit, ſi jurejurando Eberhardus confirma-
ret, ne quæ ex anteactis diſſenſio oriretur, belli obli-
33. vionem fore. His peractis in interiora Germaniæ iter
pronuntiari juſſit, ibique multa prædonum latibula
recepit, quibus brevi temporis ſpatio octoginta ſolo
æquatis, alios ultimo ſupplicio, alios ex prædonibus
mitiori pœna affecit. Deſtructis his reſtitutaque toti
Germaniæ ſecuritate ad inferiora Rheni loca ſeceſſit.
Morantem ibi rumor per totam fere Alemanniam de
Friderici Imperatoris noviſſimo adventu diſperſus, re-
vocavit in Sueviam. Multi quippe non mortuum ſed
amiſſum fuiſſe exiſtimarunt, nec adeo mirum, cum
& ſtatura & lineamentorum qualitas, & membrorum
junctura Friderico ac huic, Tilocelup ei nomen erat,
peræque ſimilis, vox quoque pariter gracilis affabilis-
que non Principum animos tantum, ſed nobiles quo-
que urbes ad ſe pellexit; ſive revera hoc crediderint,
ſive novandis rebus occaſionem arripuerint. Hic ad
conventum Noveſii habitum Cæſarem venire juſſit,
ut ditionum ſuarum jus ab eo acciperet. Quo offen-
ſus maxime Rudolphus ad opprimendum audaciſſi-
mum æmulum iter inſtituens, Wezlariam pervenit,
inde fugientem ſectatus, Nuſſiæque captum, cognita
fraude, nec non magicarum artium convictum igne
cremavit. Rudolphus Colmariam repetens, obſeſſos
propter

propter defectionem in poteſtatem redegit, & IV. M.
librarum argenti mulctavit, Walthero urbis Sculteto
tumultus authore ab officio remoto. Reverſus in
Sueviam, Comitem Burgundiæ, quem ſemel vicerat,
jam iterum rebellem ſubegit, triumphavitque de eo,
arce Prurentruto Præſuli Baſileenſi data, quinque
Waldecciis arcibus funditus excidio datis, Moretum
etiam ac Paternacum expugnavit. Hactenus urbs 34.
Berna imperium Rudolphi aſpernata erat, eò iter
emenſus, non ipſe ſe ſolum ea expeditione impedivit,
ſed militum quoque ingentem numerum amiſit; do-
nec ejus Filius Rudolphus cum parte exercitus in ur-
bem facta irruptione, Bernenſes ad pacem commo-
veret. Tanta in Cæſare virtus fuit, ut non tot victo-
riis fatigatus, non tot periculis victus, ætate gravis ad
poſtremum in Burgundiam contendens, incœptum
pridem bellum conficeret. Phiretrarum enim Prin-
ceps Theobaldus cum Petro Baſileenſi Præſule acie
congreſſus, Baſileenſes inſigni clade affecit, qui auxi-
lium Rudolphi implorantes opem acceperunt non ob
hoc ſolum, ſed quod Reginaldus & Otto Burgundiæ
Comites, ambo fratres, Comitatus jura à Gallorum
Rege, non Romanorum Imperatore agnoſcerent.
Igitur præter ingentem peditum numerum, ſex equi-
tum millia ſibi comparaverat, primo die Montisbel-
gardi caſtello oppidoque capto, toti Burgundiæ im-
minens, ad Veſontionem caſtra metatur, vicino mon-
te, unde hoſtes conſpici poterant, occupato. Ruper-
tus vero Burgundiæ Dux cum Theobaldo Ferretano
prope amnem Adualbim exercitum collocavit. Cele-
bris ille erat, cujus fons è ſummo montis cacumine
Läber excurrens, à meridie verſus ſeptentrionem ver-
git;

git, circumflexus mox mediam interfluit Vesontionem, & apud Dolam faciem insulæ præbet, inde diffusus, aliarûmq; aquarum copia auctus, tandem in Ararim
35. amnem, cui vulgo Saone nomen est, cadit. Rudolphus eodem loco aliquot dies militi quietem dederat, cum Philippus Pulcher Galliæ Rex Legatos mitteret, qui nisi discederet, cum exercitu venturum, minabatur. *Cui Cæsar nuntiari jussit, opperiturum se ejus adventum, ut videat non commode saltandi neque restis ducendæ causa se huc pervenisse, sed plura requiri, si velit, tot gentium victori leges præscribere.* Ne vero otium serendis rumoribus natum aleret, è castris exercitum ducit, belli discrimen aditurus: Nondum vero ad arma pervenerat, cum Helvetiorum mille quingenti itineribus nocturnis castra Ferretani irruerent, caperent, & præda locupletati, ad suos reverterentur. Magna hinc trepidatio animos tam militum quam Ducis occupaverat, qui auxiliis indigens, & loco, ubi pugnaret, insperato consilio bellum delevit. Chaloniusenim Comes, trepidante universa Burgundia, ad pacem à Cæsare petendam, missus, obtinuit, si captivis Basileensium omnibus absque prœlio redditis, imperata facerent, suoque beneficio ditiones reciperent. Ita dum publicam & privatam ex bellis cladem Cæsar præcogitaverat, absque populationibus, absque stupris cædibusque toti Burgundiæ pace restaurata, omnia ad illius obsequium reducuntur. Hac igitur & Thuringia, aliisque locis pacatis, ætate jamjam confectus, successorem denominare sibi proposuit; ideo Francofurtum, deinde Argentoratum profectus: sed talia meditantem, mors prævenit. De qua priusquam dicam, cum juventutis annos, & in iis honores, dignitates,

postcà

postea initia, successus, eventusque bellorum exposuerim, quibus perpetuus victor, *victoriosi* nomen ubique meruerat: nunc ea quæ ad civilia ejus studia, virtutes, moresque pertinent, non alienum erit pertra-
ctare.. Rudolphus bello clarissimus, pacis tamen sem- 36.
per amantior, illud nunquam nisi necessarium suscepit, hanc vero candide imo religiose servavit, ut nunquam ipsi magis defuerit ars, qua imperium regeret, quàm qua hostes superaret. Comitia enim conventusque tum omnium Ordinum, tum quotundam Procerum frequentes habuit, in quibus vel de rebus ante actis propositum, vel de præsentibus deliberatum, vel de futuris consultatum fuit. Noribergæ primo regni anno instituta Curia universali, decrevit, ut omnia mandata, edicta, privilegia, pacta dotalia, contractus & hujus generis varia scripta, in theutonica lingua, non ut antea in Romana conciperentur. Institutum hoc laudabile, quantopere Reipublicæ inservierit commodo facile æstimare est, dum multi linguæ latinæ rudes egregiè superioribus temporibus decepti erant. Ab initio quidem magnæ difficultatis & laboris etiam doctissimis Viris, donec in verborum copiam elegantiamq; penetrarent, hanc rem fuisse, deinceps vero ea industria excultam ferunt, ut peregrinam vocem contexrui scriptionis immiscere summo dedecori haberetur. Ad hæc Würtzburgensia, Augustana, Francofortensia, celebravit Comitia, neque in longum tempus protracta, neque intempestiva, sed nunquam non universo Imperio salutaria. Splendidissima omnium fuerunt Augustana decimo sexto *imperii anno habita, propterea quod Albertum Austriæ & Rudolphum,

F excellen-

excellentis ingenii filios, Sueviæ Ducem proclamaverit. Wormatiæ deinde alia, Herbipoli alia, alia Erfordiæ indixit, ut partim homagium reciperet, partim pontificis postulata componeret, partim de suspectis prædonum arcibus dejiciendis agitaret. Ad ultimum Francofurtum Principes convocavit, electurus Successorem Filium Albertum, Principem raræ prudentiæ & magnæ fortitudinis. Denegabant vero Augustam dignitatem Alberto Principes, præ se ferentes, tantas non suppeditare Imperio opes, quantas duo Cæsares ad tuendum summum hoc fastigium postularent, cum ob res afflictas vix unius dignitatem
37. Respublica sustentare possit. Italiæ Regnum nunquam invisit, partim quod Germaniæ rebus formandis perpetuo retraheretur, partim quod cruenta & lubrica Cæsarum decessorum vestigia ei ob oculos versarentur. Sciscitantibus enim cur Romam proficisci recusaret, elegantem retulisse apologum, dicunt: Leonem scilicet animantium Regem omnes aliquando feras ad certam diem accersisse, cumque præsto essent, regiam Leonis ingredientes, vulpes callida comitari noluit, animadvertens, neminem redire; vestigia, dixit, me terrent, ne si ingrederer, nunquam reverti possem. Non tamen Rempublicam in Italia neglexit; dicere enim solebat, multos Alemannorum Reges Italiam consumsisse, se Romam nullatenus proficisci; *Imperatorem Regemque se esse, nec minus pro utilitate Reipublicæ facturum se confidere quam si Romæ fuisset coronatus.* Misit itaque Vicarium in Italiam, ad retinendas in officio Civitates, Rudolphum Hoheneckium, Præsulis Salisburgensis Cancellarium, qui summa prudentia, clementiam

Cæsaris

Cæsaris deprædicans, illas ita sibi adstrinxit, ut in fide manentibus, jura quædam libertatemque concesserit: quo in Germaniam reverso, à Pontifice Honorio Pinzivalla Fliscus Genuensis eligitur Vicarius, quem Cæsar, ne novis molitionibus ansam præberet, licet hoc jus minime ei competeret, confirmavit. Pinzivalla administratis severe & imperiose admodum rebus, elusus, ad Cæsarem venit, bellique necessaria, pecuniam, commeatus, arma petiit. Accessit etiam eodem tempore Tusculanus Præsul, indicans loca à Gallis & Hispanis abrepta vindicanda, & ab Ecclesiasticis quartam bonorum partem Pontifici ad bellum Turcicum præstandam esse: Verum Cæsar omnes Principes renuere, adeo ut Præsul perpetuus obloquutor in magnum vitæ periculum inciderit. Jactavit quidem Bzovius aliique, Libertatem Italiæ partim venditam, partim donatam à Rudolpho Imperatore; Sed nec probari hactenus potuit, in quantum illi præsumunt; & si quid tempori datum esset, in terminis tamen nequaquam abdicati juris Imperialis, non debet atrocibus censuris vexari, sed potius eo modulo taxari, quem ostendit *Conringius de Finibus Imperij cap.* 20. *& seqq.* Cæterum in Germaniæ salutem 38.
multa ab eo prudenter & salubriter inventa sunt, dum leges quasdam retractavit, quasdam ex integro sanxit, privilegiis Urbibus antiquis confirmatis nova addidit. Argentoratensibus enim privilegium fori dedit, omniaque decessorum confirmavit. Eslingam, Reutlingam, Heilbronnam ad Nicrum pagos mœnibus cingi permisit, & Civitatibus Imperii, ne injuriis perpetuo opportunæ essent, annumeravit; pessimos emendavit mores, jus sæpius ipse magna di-

ligentia lenitateque dixit, confitentibus demum facinûs
pœnas irrogavit. Equeſtria indies habuit exercitia
tanta frequentia, ut undique huc confluerent Nobiles,
& exercitatiſſimi continuo armorum uſu redderen-
39. tur. Virtutis præcipuè gloria inſignis, quæ cum ab
aliis ſuperari non poſſet, quaſi omnium virtutum
Gentis ſuæ hereditatem relicturus, nullam omiſit.
Enimvero ne quis liberalitatis ſuæ expers eſſet, omni-
bus vel de ſe, vel de bono publico bene meritis, fre-
quenter eam exhibuit; ſed in amicos liberaliſſimus,
quibus honores & dignitates ampliſſimas contulit.
Erat illi Henricus Confeſſarius, Ordinis Franciſcani,
Vir religioſus, ſed tenuioris ſortis, à piſtore natus;
hunc in Præſulem Baſileenſem evectum, mox ad Ar-
chi-Epiſcopatum Moguntinenſem promovit. Accidit
aliquando Argentorati, ut Mercatorem varietate fortu-
næ ad magnam redactum egeſtatem viſeret, quære-
retque ex eo, num ſe ſocium mercaturæ habere vel-
let, annuente eo, dixit, centum tibi ſolvam argenti
marcas, ut centum addas: dimidiam vero pecuniæ
partem Argentinæ in halecibus, alteram in emendo
Coloniæ vino colloca, illis in hanc, hoc in illam ur-
bem deducto. Cumque brevi temporis intercapedi-
ne haleces Coloniæ, Argentinæ vinum deficeret, iis
venalibus expoſitis, magnum exinde quæſtum fecit.
Qui cum pari munificentia in alios eſſet, non hunc
modo mercatorem, ſed immenſa locorum ſpatia ſua
liberalitate implevit, variis caſibus interceſſit, fortu-
næ occurſavit. Omnium itaque amorem fidemque
40. ſibi conciliavit, quia in omnes liberalis erat. De cæ-
tero juſtitiæ obſervantiſſimus, injuriarum amicis illa-
tarum

tarum strenuus ultor, prædonumque subactor erat. Militaris disciplinæ supplicia, ita mitigare assuetus, ut neque multum militibus remitteret, nec ipsi de amore illorum multum decederet. Justam necessarii juris remedii causam in bellis inferendis semper exspectavit, cuius auspicio qui non ducuntur, latrocinia potius quam bella gerunt. Dicenti quandoque cuidam, se in spem pretii Ottocarum Bohemiæ Regem necaturum, *etsi ille noster hostis est, inquit, nunquam tamen justitiæ terminos transgressurus sum* Inde factum ut rigidus justitiæ custos per totam Germaniam audiret. Pietas tamen inter omnia eminebat, vix 41.
etiam illis imitabilis, quorum cura ad sacra tantum ordinata est. Eam sane à Parentibus quasi innatam ita continuavit, ut ipse religiosissimus & filios tales relinqueret: Quotidie definitis horis æternum Numen precibus invocavit, nec prætermisit, etiamsi ardua negotia intervenirent. In acie effigiem Christi Salvatoris cruci adfixam præferri jussit; & quoties integrum ipsi fuit cum hoste decertare, toties Veneris diem, sanctissimæ crucis cultui dicatam, exspectavit. Semper ante prœlium DEO preces, semper post victoriam grates reddidit, altaribus, templis, monasteriis vel de novo conditis, vel restauratis. Sacerdoti cuidam panem orbicularem ægroto, ut hodie adhuc moris est apud Romano-Catholicos, deferenti occurrens, equo desiliit, me, inquiens, vehi, & te Salvatorem meum portantem pedibus incedere indecorum vel impium esset: Nudato igitur capite Cæsar insidentem equo Sacerdotem subsequitur, remeantique eum dono dedit. Sed & clementiæ Civilitatis- 42.

que, *virtutum Austriacis Principibus propriarum*, multa
& magna extant monumenta. Supplicibus enim
parcere, hostes servare, cunctis ignoscere gloriosum
duxerat. Atque etiam ab amicis admonitus, quod
nimis in clementiam propenderet, memorabilem illam
meritoque laudato Principe dignam vocem edidit:
Immitem me fuisse pœnituit, mitem & placabilem nunquam.
A Sagittario quodam artis imperito sauciatus, dex-
tram illi amputandam suadentibus non auscultavit,
sed incolumem dimisit, præfatus, provide agere de-
buit, priusquam me læsisset, sed quid nunc exinde
consequar emolumenti? Ne enumerem quos & quot
diversarum partium incolumitate vel venia donatos,
pristinam dignitatem recipere passus est: Neque cæde
quidem alicujus unquam lætatus, sed justis etiam sup-
pliciis ingemuit. Procerum uxores, filias virginesque
plures ad convivia vocatas, præsentibus Viris & Pa-
rentibus comiter ac amanter habuit, ita, ut nemi-
ni cuiquam ulla tamen suspicandi causa superesset.
Verum cum nulla re Principes propius ad
DEUM accedant, quam clementia, ideo virtutum
43. ornamentis excellens, hac præcipue omnes vicit. Cæ-
terum prudentia, solertia, dexteritas & fortitudo,
quanta in eo fuerit, Germania satis testabatur, quæ
solo ejus ductu consiliisque ab ultimo interitu liberata
est. Hinc amicorum prudentiumque consilia facile
audivit & admisit, contra, assentationes gravius contem-
psit. Quare adulatores lupis comparavit, qui blan-
ditiis suis asinos vorant, illi verborum lenociniis Prin-
cipes in perniciem trahunt. Prudentiam optimi Cæ-
saris inde conjicies, quod cum mercator quidam No-
ribergæ

ribergæ hospiti ducentas argenti libras, ut ei restitueret, daret, quas deinde se accepisse pernegabat; Mercator de injuria conquestus apud Cæsarem, interrogatur ab eo, num ipsi constet de loco, in quo argenti summam custodierit hospes, dixit, eum conjecisse in loculum, formam etiam describens. Contigit vero, ut gratulantibus pro more Imperatori hospes quoque interesset, quem benigne allocutus; *pileum, inquit, politum habes, si placet, permutemus* Arrisit hospes, eumque magno gaudio lubensque dedit. Cæsar ad hæc quasi publicis negotiis occupatus, secedit, misso ad hospitis mulierem fidissimo cum mitra amico, qui mariti nomine loculum peteret; mulier conspecto pileo, quo tanquam tessera ille utebatur, dedit, quod voluit. Loculo jam exhibito, Cæsar ex mercatore quæsivit, num hic esset, affirmanti hospitem adhibebat: Hic, refert, de Te queritur, tuamque perfidiam accusat: respondet hospes, nunquam sibi cum eo rem fuisse: sed audacissime cuncta neganti Cæsar loculum ante oculos ponit, ad cujus aspectum animus & lingua defecerat. Cæsar igitur data mercatori pecunia, hospitem infamem graviter mulctavit. Præterea sæpe profitebatur, imperare melius esse, quam imperium ampliare: unde sibi symbolum etiam elegit: REGNI PRUDENTIA CUSTOS. Sicut 44. autem Austriaci Nominis hic conditor fuit, ita humanitatis Majestatisque ejus auctorem quilibet recte vocaverit. Namque præter Principes Christianæ fidei addictos, Persæ, Mosci, Turcæ amicitiam fœdusque ab eo expetiverunt, quorum Legati in vultu Cæsaris sæpe defixerant oculos, credo, quia magnitudinem

corporis

corporis animique æstimantes, singulare auctoritatis specimen observabant. Gravitati huic perpetuo tamen adjunxit humanitatem; quippe pariter charus ac venerandus esse, imo in omnium amorem sese quasi insinuare cogitabat. Posset hoc videri Regum arcanum, hominem se, non semper Regem ostendere. Igitur domi forisque etiam tenuissimos non fastidire, miscere colloquia, audire vel respondere omnibus, incorrupto Cæsaris honore. Et, cum frequens aliquando ad aulam concursus esset, satellites ut facere solent, humiliores quosdam submovere; quo conspecto Cæsar, exclamavit, *concedite homines ad me venire, non enim Imperator sum, ut arca quadam includar.* Hinc populares tanto Cæsari subesse gloriosum & jucundum ducebant. Abstinentia vero & frugalitate aut æquavit omnium gloriam aut excessit. Quippe in bello Bohemico cum magnum humoris desiderium esset, ita reprimebat sitim, ut offerentibus aquam hydria reddita, responsum daret, nec solus bibere sustineo, nec tam exiguum omnibus dividere possum; *ego non mihi sed toti exercitui sitio.* Simile fere exemplum dedit in bello Burgundico, ubi deficientibus ad vitam necessariis, evulsa ex agris rapa comedit, idem imitantibus cunctis militibus.

45. Erat itaque ad res serias consiliaque strenuus, sed dictis quoque jocisque quando animum remittebat, perfacetus. Oratores duo, alter quidem barba cana & capillis nigris, alter vero capillis canis & barba nigra conspicuus, ad eum missi erant. Horum dissimilem formam contemplatus ille, negotium dixit absolvam, audita à vobis diversitatis causa. Postridie admissi,

primus

primus exposuit, quod ori satisfaciens, caput neglexerit, alter quod barba nondum eam ætatem quam capilli sortita esset, vicesimo quarto anno juvenes sibi evulsa. Cæsar subridens, legationem re confecta dimisit. Nasum autem cum haberet aquilinum, dicaculum quendam hominem in declivi semita de via non cedentem, interrogavit, cur non discederet, præterire, inquit, non possum, nam Cæsaris nasus viam implet: Nasum ergo torquebo meum, amice, abi, ne Te impediat. Absolvimus ea, quæ de ordinanda Republica pacis tempore excogitavit, gessitque: Nunc interiorem quoque ac familiarem ejus vitam breviter perspiciamus. Habuit autem duas uxores, Annam scilicet de Hohenberg in Suevia, electæ formæ, summæ pudicitiæ, & magnæ prudentiæ fœminam, ex qua septem filios Albertum, Rudolphum, Hartmannum Rheno submersum, Fridericum & Rudolphum II. Tulnæ in Austria sepultos & Carolum in pueritia mortuum tulit. Totidemq; ei fuerunt filiæ, Euphemia Tulnæ virgo vestalis, Gutha Wenceslao Bohemo, Mechtildis Ludovico Palatino, Agnes Alberto Saxonico, Hedwigis Ottoni Brandenburgico, Anna Ottoni Bavaro & Clementia Carolo Siciliæ Hungariæq; Regi in matrimonium collocatæ, multos nobilesque Principes progenerarunt. Tantæ sobolis magna Genitrix gravi morbo Viennæ implicita, ibidem fato decessit. Cumque vivæ omnia officia præstitisset, defunctæ quoque honores maximos tribuit. Corpus enim Basileæ deportatum illustri hoc monumento conditur. 46.

G D.O.

D. O. M. S.

ANNÆ AUGUSTÆ,

BUCHARDI COMITIS HOHENBERGENSIS

FILIÆ,

RUDOLPHI I. IMPER. AUG. COM. HABSP.

CONJUGI.

ET FOECUNDISSIMÆ PARENTI AUSTR.

PRINCIP. SERENISS.

ALBERTI I. IMPERATORIS MATRI.

UNA CUM CAROLO FILIO

ANNO DOMINI M CC LXXX.

XIX. MARTII HIC SEPULTÆ

S. P. Q. B.

QUUM SANCTAM HANC ÆDEM NITORI

SUO PRISTINO RESTITUENDAM

CURARET, HONORIS

ERGO.

CIRCITER CCC. XV. D. POST EXEQUIAS.

H. M. L. P.

Poſt hanc Agnetem in matrimonium accepit, Ottonis Burgundiæ Comitis Filiam, vix dum nubilem, quæ cum flore ætatis & venuſtate formæ inter reliqua inſignis, thalamo infœcunda eſſet, poſt obitum Cæſaris in Burgundiam rediit. Filios autem Filiaſque omnes tam moribus quam literis informari curavit: Præcipuè tamen de Alberto magnam curam habuiſſe legitur, adjunctis illi ſpectatæ fidei, & probitatis & prudentiæ Viris, qui cæream ætatem flecterent ac ceu regulæ moderarentur. Ingenia enim arteſque vel maxime fovit & magnis præmiis donavit. Sed & caſtitatis continentiæque amans, cum Agnetem

tem uxorem aliquo tempore Fridericus Comes Leiningius Spirensis Antistes, honoris & reverentiæ ergo è curru regio levaret, eximia illius venustate raptus, osculo eam excepit: quod indigne ferens, Cæsari conqueritur, qui sine mora Præsuli perferri jussit, ut alio ad osculandum electo pacali, hoc sibi relinqueret. Cæterum præter egregias ingenii dotes, animique artes, corporis quoque decora species eum adornavit: statura quippe eminenti & excelsa fuit, colore per omnes ætatis gradus magis pulchro quam venusto; corpus habuit amplum, membra robusta, capite præditus parvo: Capillis traditur modicis & rufis, hinc rufus dictus, supercilia lata nasum & à summo eminentiorem & ab imo deductiorem accepit. Cultu vero corporis haud multum à privato abhorrens, in virtute potius quam vestium magnificentia Principis Majestatem sitam esse regerebat: Ottocarum enim veste auro, purpura, gemmisque distincta indutum, suaque castra intrantem, toga ipse vestitus grisea derisir, quod Germanorum Cæsarisque gloria non in vestium ornatu, sed in experientia rei militaris consisteret. Exspatiatus orto sole, cum subito horrore corpus rigere cœpisset, carbonibus in pistoris domo ardentibus accessit. Varia ibi confabulantem (tanquam unus ex Rudolphi mercenariis tam vulgari cultu contentus erat) uxor pistoris indignata verbis, vase aqua pleno infuso prunis turpissime maculavit. Unde fumo, carbone, & vapore perfusus domo excessit. Comes adhuc, in castris vestes reparavit, ut exemplum quod imitarentur militibus relinqueret. His itaque vitæ morumque institutis effecit, ut

non in acie solum clarissimus Dux, sed in pace quoque laudatissimus Princeps haberetur. Alias quantum constat, periculosas & diuturnas valetudines aliquot tantum expertus est, dum immoderatis voluptatibus

48. contemptis, cibo potuque parce utebatur. Præcipue Argentorati gravi morbo conflictatus, cum etiam ad salutis recuperandæ desperationem redactus esset, testamentum conscripsit, sepultura Spiræ sibi destinata. Ingens solicitudo & pene jam luctus in urbe erat, quare omnes unâ per diem & noctem in sacris ædibus DEUM pro incolumi Cæsaris vita ardentissimis adorabant precibus, adeo ut intra mensis spatium animus & corpus vigorem recuperaverint: Postea omnibus fanis magnificis muneribus expletis, secessit. Jamque imminentis fati vim sentiens, omnium virtutum splendore clarus, sed ex febrili horrore fatigatis partim, partim senio confectis membris deficientibus, Argentoratum concessit. Ibique Senatui Civibusque quasi nunquam rediturus, valedixit, habitis gratiis quod in obsequio constantes, in officiis prompti devotique fuissent. Memoria enim proditum est, pecuniâ indigenti Argentoratenses subvenisse, Rudolphum etiam eorum promptam voluntatem agnovisse & deprædicasse, cum aliquoties inclyto Reipublicæ Senatui interesset.

49. Per octiduum in hac urbe moratus, Spiram festinanter profectus, manantibus lachrymis ut diutius subsisteret enixè ab Argentoratensibus rogatur, sed Spiram ad Reges majoresque visendos contendens, pro se suaque incolumitate eos precari jussit. Tanta autem mox morbi vis erat, ut in oppido

ſo Germersheimio peractis ſacris vita decederet, anno
milleſimo ducenteſimo nonageſimo primo, decimo
octavo Calend. Maij; ætatis ſeptuageſimo tertio, im-
periique decimo octavo. Corpus Spiram delatum,
imperialibus conditoriis honeſtiſſime ſepultum eſt.
Quocunque autem nuntius de ejus morte penetra-
verat, omnia, ploratu, lamentiſque & planctibus per-
ſonabant. Quippe optimum ac fortiſſimum, pari-
ter & juſtiſſimum ac mitiſſimum victorem luctu ac
mœrore communi proſequebantur. Illum certe ho-
norem nulla delebit ætas, quod Argentoratenſes ſupre-
mum officium in magna Principum, Comitum, No-
biliumque frequentia, regio prorſus more, ac ſi Ar-
gentinæ defunctus eſſet, perſolverint. Ad hæc, quo-
niam eo tempore conſenſu ampliſſimi Ordinis Sena-
torii actum decretumque fuit, ut Regibus tàm Urbi,
quàm adjectis locis beneficia exhibentibus, ad æter-
nam memoriam Imago cum equo triumphali in Sum-
mo Templo, *quod ultimum miraculum mundi adpellant*,
conſtrueretur: Rudolphus Habſpurgicus, ut videre
licet, ibidem equo inſidens lapideo, aurea corona ca-
piti impoſita, & ſceptro maxime conſpicuus eſt;
ſupra, arcus hæret, cui aureis Literis inſcriptum;
RUDOLPUS DE HABSPURG REX ROM.
Neque ſilentio præteriri debet Epitaphium Spiræ in 50.
ſilice quodam ſuperpoſito ſculptum, ſatis rude qui-
dem, ſed temporis vetuſtati condonandum:

ANNO DOMINI M CC XCI. pridie Cal.
Oct. obiit RUDOLPHUS de HABSP.
ROMANORUM REX.

Sed *vivit*, qui *cecidit*, in sua Augusta posteritate soboleq; celeberrimus. Floruit usque adhuc Germania & Romanum Imperium sub Cæsaribus ex stirpe Tua in miraculum gentium prodeuntibus. DEUS conservet AUGUSTAM DOMUM AUSTRIACAM ad immortalitatis gloriam, & venturi Sæculi felicitatem, qui à primis Ejus initiis in hunc usque diem mirifice Regna, quotquot sub umbra Aquilæ Austriacæ temperarentur; clementissime protexit.

